

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра статистики та математичних методів в економіці
Кафедра економіки, права та управління бізнесом**

Допущено до захисту
Завідувачка кафедри
статистики та ММЕ
Ольвінська О.Ю.

“ ” 2024р

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

**зі спеціальності 051 «Економіка»
за освітньою програмою
«Бізнес-економіка та аналітика»**

**на тему: «Статистична оцінка стану та
перспектив розвитку ринку праці в
Україні»**

Виконавець:

студентка центру заочної та вечірньої форми
навчання

Заболотня Юлія Сергіївна _____

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач

Деньгуб Валентина Василівна _____

Одеса – 2024

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ СКЛАДОВІ РИНКУ ПРАЦІ ТА ЙОГО	4
СУТНІСТЬ	4
1.1 Теоретична складова ринку праці в Україні	4
1.2. Аналіз існуючих підходів до оцінювання та аналізу ринку праці в Україні	10
1.3 Інформаційно-аналітичне дослідження стану та перспектив розвитку ринку праці в Україні.....	12
РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ РИНКУ ПРАЦІ В	
УКРАЇНІ	21
2.1 Загальна статистична оцінка поточного стану ринку праці в Україні.....	21
2.2 Стан ринку праці за поділом на регіони України за рівнем розвитку регіонального ринку праці.....	27
2.3 Розробка плану статистичного спостереження поточних тенденцій ринку праці в Україні.....	32
РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ	
В УКРАЇНІ.....	39
3.1 Визначення тенденцій розвитку ринку праці в Україні	39
3.2 Структурно-динамічний аналіз розвитку ринку праці в Україні.....	50
ВИСНОВКИ.....	63
Список використаних джерел	66

ВСТУП

Україна постійно розвивається як економічна система, а її ринок праці є одним із ключових сегментів, який відображає стан та динаміку соціально-економічного розвитку країни. Статистична оцінка стану ринку праці в Україні є важливим інструментом для розуміння його функціонування, виявлення тенденцій та проблем, а також розробки ефективних стратегій управління зайнятістю та розвитку кадрового потенціалу. Цей вступний аналіз статистичних даних ринку праці дозволить отримати об'єктивне уявлення про поточний стан справ та визначити напрямки подальших досліджень.

Мета роботи полягає в розробці теоретичних положень і практичних пропозицій щодо оцінки поточного стану ринку праці в Україні. Для досягнення мети дослідження були визначені **такі завдання**: дослідити основні складові ринку праці в Україні; визначити аналіз існуючих підходів до оцінювання та аналізу ринку праці в Україні; охарактеризувати інформаційно-аналітичне дослідження стану та перспектив розвитку ринку праці в Україні; охарактеризувати загальну статистичну оцінку поточного стану ринку праці в Україні; охарактеризувати стан ринку праці за поділом на регіони України за рівнем розвитку регіонального ринку праці; надати розробку плану статистичного спостереження поточних тенденцій ринку праці в Україні;

Об'єктом роботи є процес оцінки поточного стану ринку праці в Україні.

Предмет роботи є теоретичні положення та практичні рекомендації щодо удосконалення оцінки поточного стану ринку праці в Україні.

Вирішення поставлених у дипломній роботі завдань необхідно здійснювати з використанням **наступних методів**: загальнонаукові методи: аналогія, системний аналіз, формалізація (для характеристики оцінки поточного стану ринку праці в Україні); метод аналіз (для дослідження показників активізації оцінки поточного стану ринку праці в Україні);

Інформаційною базою роботи є законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють маркетингову діяльність; наукові публікації українських та зарубіжних вчених, монографії; організаційно-управлінська документація, матеріали мережі Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів дипломної роботи полягає в обґрунтуванні рекомендацій щодо оцінки поточного стану ринку праці в Україні.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ СКЛАДОВІ РИНКУ ПРАЦІ ТА ЙОГО СУТНІСТЬ

1.1 Теоретична складова ринку праці в Україні

У сучасних умовах постійних змін економічних структур особливу увагу необхідно приділяти питанням зайнятості населення та вирішенню цієї проблеми шляхом формування ринку праці та зниження рівня безробіття. На сьогоднішній день ринок праці є одним з найважливіших серед інших ринків. У сучасному світі питання формування та використання робочої сили, належного управління трудовими ресурсами мають величезне значення, оскільки впливають на стан суспільства, галузі, регіонів та тенденції розвитку. Без реалізації потенціалу трудових ресурсів практично неможливо забезпечити ефективне використання технологічних, фінансових та інформаційних ресурсів.

Це свідчить про те, що сьогодні актуальним є вирішення проблем, пов'язаних з формуванням етапів дослідження, об'єктивною оцінкою та аналізом ефективності використання потенціалу трудових ресурсів, з метою виявлення та врахування наявних і потенційних можливостей трудових ресурсів.

Загальновідомо, що з політичної та економічної точки зору ринки можна розглядати як процес взаємодії між продавцями та покупцями в процесі купівлі-продажу товарів на основі визначення цін та кількості. Ринки є інструментом розподілу економічних ресурсів - робочої сили і засобів виробництва – між різними сферами застосування відповідно до потреб і запитів споживачів.

В умовах ринкових відносин суспільне відтворення здійснюється за допомогою ринкової системи, тобто ринку конкретних товарів, послуг і праці. Ринок праці є однією з підсистем національної економіки, яка, з одного боку, функціонує за власними законами, а з іншого - підпорядковується загальним законам ринкової економіки. У зв'язку з цим виникає низка методологічних проблем. Їх вирішення є важливим для теоретичного осмислення соціально-економічної трансформації ринку праці.

У науковій літературі питанням ринку праці приділяється значна увага. Однак експертного консенсусу не досягнуто, і існує багато різних думок навіть щодо понятійного апарату цієї сфери досліджень. Зокрема, це стосується таких базових понять, як "ринок праці" та "ринок робочої сили". Ринок праці визначається не лише як процедура, за допомогою якої відбувається купівля-продаж робочої сили. Ринок праці визначається не тільки як процедура, за допомогою якої роботодавці та наймані працівники домовляються про умови найму, заробітну плату, соціальні виплати та пільгові умови праці, а й як трудові відносини між суб'єктами ринку праці (державою, роботодавцями, найманими працівниками, профспілками та посередниками), що відображають досягнутий у певний період рівень суспільного розвитку і баланс інтересів слід розглядати як систему. Умови зайнятості постійно змінюються в процесі виробництва,

породжуючи проблеми регіональної та професійної мобільності працівників, оплати праці та професійної кар'єри. За цих обставин обмеження ринку праці тими, хто на даний момент є безробітним, може призвести до скорочення ринку праці і негайно зменшує можливості для позитивних дій з боку соціальних партнерів на ринку праці, включаючи профспілки та роботодавців.

А. Сміт британський економіст, класик політичної економії, вважав, що праця є товаром на ринку і що "праця має природну ціну і ринкову ціну" [6, с. 50-57]. Сьогодні такої ж думки дотримуються представники неокласичної економічної думки.

Як невід'ємна частина ринкової економіки, ринок праці переплітає інтереси найманих працівників і роботодавців щодо встановлення умов праці та її ціни. Сучасне виробництво підвищує мобільність робочої сили, сприяє відтворенню робочої сили та забезпечує раціональну структуру зайнятості.

У національному та регіональному вимірі ринок праці забезпечує роботою економічно активне населення та перерозподіляє робочу силу між видами економічної діяльності, регіонами та галузями. Це основна функція регіональних ринків праці. Регіональні ринки праці мають специфіку, яка відрізняє їх від національних ринків праці.

Як зазначає О. Хачатурян, "регіональні ринки праці, з одного боку, відображають основні риси національного ринку праці, а з іншого - мають свої особливості, що визначаються переважно специфікою конкретного регіону" [1, с. 78].

Кожен регіон країни має свою структуру зайнятості. Місцеві органи влади застосовують різні методи регулювання та різні рівні оплати праці. Вивчення факторів та умов, які впливають на формування ринку праці, також має значення для управління ринком праці. Кон'юнктура ринку праці - це реальна ситуація, що характеризує співвідношення між попитом і пропозицією робочої сили, яка складається під впливом різних факторів (політичних, соціально-економічних, демографічних, природно-кліматичних, географічних, етнічних тощо).

На думку Гринькова В.М., Самійленко В.В., існує три стани ринку праці:

- Рівновага (баланс): коли попит на робочу силу дорівнює пропозиції робочої сили;
- Дефіцит робочої сили: коли пропозиція робочої сили на ринку праці є недостатньою;
- Безробіття: коли існує надлишкова пропозиція робочої сили і, відповідно, високий рівень безробіття [2, с. 16-17].

Всі регіони України поділяються на активні та депресивні на основі ділової активності, що вимірюється співвідношенням кількості зайнятих та безробітних. Таким чином, активні регіони характеризуються перспективами розвитку, тоді як депресивні - відтоком робочої сили через відтік інвестицій та робочих місць. Таким чином, регіональні диспропорції соціально-економічного розвитку

зумовлені відмінностями в ефективності використання потенційних ресурсів регіонів, що призводить до відмінностей у попиті на робочу силу та її пропозиції. У цьому випадку регіональні диспропорції зумовлені відмінностями у рівні розвитку традиційних потужностей у промислових центрах. Регіони з низьким промисловим потенціалом перебувають у стані стагнації.

Тенденції розвитку науки і техніки відіграють важливу роль у модернізації виробництва в Україні. Модернізація виробництва також вимагає перепідготовки робочої сили на ринку праці. Інтеграція української економіки у світову економіку підвищила вимоги роботодавців до якості робочої сили. Ринок праці в Україні має велику кількість різноманітних працівників та український ринок праці створює передумови для розвитку різноманітного промислового та сільськогосподарського сектору, сприяє розвитку соціальної сфери, охорони здоров'я, освіти тощо.

Суперечливість і складність ситуації на ринку праці зростає в умовах тривалої кризи в українській економіці. Кризові явища в українському суспільстві призвели до дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили. Приховане безробіття, неформальна зайнятість та неповна зайнятість знизили достовірність даних про обсяги ринку праці. Як наслідок, служби зайнятості не в змозі адекватно реагувати на результати заходів з гармонізації ринку праці.

Молодь є важливим ресурсом для ринку праці. Питання зайнятості та працевлаштування молоді набуває особливого значення в умовах входження України в процес глобалізації економічного простору. На законодавчому рівні держава гарантує зайнятість молоді. Вона гарантує рівні можливості для вибору професії та рівні можливості для кваліфікованих фахівців. Однак дисбаланси в українській економіці не сприяють повній реалізації законодавчої бази і пропозиція робочої сили перевищує попит на неї. Як наслідок, вимоги роботодавців до молодих спеціалістів є завищеними з точки зору рівня їхнього досвіду.

Недосвідчена молодь перебуває в критичній ситуації і постійно ризикує опинитися під загрозою соціальної ізоляції. Перспективи молодих людей на ринку праці зменшуються, а кількість безробітних, які не мають роботи більше одного року, зростає.

Ця тенденція сприяє нездатності молодих спеціалістів здобувати навички та підвищує ризик втрати працівниками своїх професійних навичок. Зростання безробіття є розривом в економічних процесах країни, зменшує можливості працевлаштування та послаблює бажання шукати роботу. Така ситуація звужує можливості для самореалізації, знижує рівень життя і применшує людяність. А це принижує особистість в цілому.

Тому інтеграція України у світові економічні процеси вимагає створення комплексного механізму державного регулювання ринку праці як на національному, так і на регіональному рівнях, включаючи гарантії зайнятості та

оплати праці після закінчення навчання. Комплексне вирішення проблеми зайнятості сприяє створенню можливості забезпечення зайнятості кваліфікованих працівників в умовах розвитку технологічних процесів та є рушійною силою для розширення можливостей розвитку нормативно-правової бази у сфері зайнятості для інтеграції українського ринку в глобальні економічні процеси.

За останні роки в Україні зросла неформальна зайнятість, яка охоплює всю неформальну зайнятість як у неформальному, так і в формальному секторах економіки. Більше половини неформальних працівників - сільські жителі. Чоловіки більш схильні до неформальної зайнятості, ніж жінки. Висока поширеність неформальної зайнятості серед пенсіонерів переважно пов'язана з низьким рівнем пенсійних виплат, що спонукає їх шукати неформальні джерела додаткового доходу. У більшості випадків природа неформальної зайнятості молоді проявляється в додатковому доході, який вони отримують під час навчання.

Економічна криза та ситуація повномасштабного вторгнення призвели до погіршення ситуації на ринку праці. Однією з найсерйозніших проблем є зниження рівня зайнятості та зростання безробіття

За даними вибіркового обстеження населення з питань економічної активності в Україні протягом періоду 2020-2023 років виявлено ряд важливих тенденцій. По-перше, спостерігалася значна коливання рівня безробіття в залежності від економічних умов та впливу зовнішніх чинників, таких як пандемія COVID-19 та зміни в економічній політиці країни.

По-друге, виявлено певні зрушення у структурі зайнятості, зокрема, збільшення частки працівників у сфері інформаційних технологій та інновацій, що відображає тенденцію до цифрової трансформації економіки.

По-третє, варто зазначити, що в період кризи, спричиненої пандемією, спостерігалася зростання само зайнятих осіб та розвиток альтернативних форм зайнятості.

Наприкінці періоду виявлено певні ознаки відновлення ринку праці, але багато економістів висловлюють певні обурення стосовно нерівності в розподілі можливостей зайнятості та погіршення умов праці для деяких соціальних груп населення.

Загалом, дані вибіркового обстеження населення дають важливий інсайт щодо динаміки ринку праці в Україні протягом останніх років та вказують на необхідність впровадження політики, спрямованої на зменшення безробіття, підвищення якості роботи та забезпечення соціальної справедливості.

Протягом періоду з 2020 по 2023 рік в Україні спостерігався коливання рівня зайнятості серед населення у віці від 15 до 70 років. Початок цього періоду припав на початок пандемії COVID-19, що призвело до значного зниження зайнятості через масштабні обмежувальні заходи та економічні труднощі.

У 2020 році було зафіксовано велике зростання безробіття та припинення багатьох видів економічної діяльності. Однак з початком 2021 року з покращенням епідеміологічної ситуації та запровадженням заходів підтримки економіки рівень зайнятості став зростати.

Протягом 2022-2023 років спостерігалася поступова стабілізація ринку праці, хоча ефекти пандемії ще відчувалися в деяких секторах економіки. Водночас, спостерігалася тенденція до розвитку нових форм зайнятості, таких як дистанційна робота та фріланс, що також вплинуло на динаміку ринку праці.

Загалом, рівень зайнятості населення віком від 15 до 70 років відображав складну економічну ситуацію в країні та ефекти пандемії, але з плином часу було зафіксовано певне відновлення та стабілізацію ринку праці.

Структура зайнятого населення за професійними групами показала найбільшу частку осіб, які працюють за найпростішими професіями, професіоналів та у сфері торгівлі і послуг.

Зміни в структурі зайнятості за видами економічної діяльності. Економічна активність пов'язана з впровадженням інноваційних моделей розвитку економіки, збільшенням обсягів виробництва та підвищенням якості соціальних послуг [5].

Безробіття є однією з головних проблем сучасного економічного розвитку і має широке розповсюдження, створюючи реальну загрозу для держави та суспільного добробуту.

Найвищий рівень безробіття у 2020 році був у Полтаві, Найнижчий - у Києві, Харкові та Дніпрі. Причому в усіх регіонах, окрім Харківської області, рівень безробіття в останні роки зростав.

У період з 2020 по 2023 рік найвищий рівень безробіття в Україні був зафіксований у 2020 році. Цей рік став складним через початок пандемії COVID19 та війни, яка розпочалась у 2022, яка спричинила значні труднощі для багатьох галузей економіки.

Обмежувальні заходи, введені для боротьби з поширенням вірусу, призвели до зменшення активності в бізнесі та масового звільнення працівників у різних секторах економіки. Це призвело до значного зростання безробіття та погіршення ситуації на ринку праці.

Після 2020 року, з появою деяких заходів підтримки економіки та послабленням обмежень, рівень безробіття поступово зменшувався, хоча варіювався в залежності від економічних умов та впливу зовнішніх факторів. За наступні роки (2021-2023) відбувалося певне відновлення економічної активності, що сприяло зниженню рівня безробіття, але він залишався на значно вищому рівні, ніж перед початком пандемії.

Майже половина безробітних, зареєстрованих у Державній службі зайнятості, - це молоді люди. Основною причиною молодіжного безробіття є невідповідність обсягу та напряму професійної підготовки. Основними

причинами молодіжного безробіття є невідповідність між потребами економіки та ринку праці, неналежна якість професійної підготовки та незадовільні умови праці, які пропонують молодим людям роботодавці на окремих робочих місцях [4].

Посилення позицій молоді на ринку праці має відбуватися шляхом підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої та професійно-технічної освіти на ринку праці та забезпечення якості професійної підготовки відповідно до сучасних потреб виробництва та сфери послуг.

Для сприяння працевлаштуванню випускників вищих та професійно-технічних навчальних закладів відповідно до законодавства необхідно вжити таких заходів: забезпечення профорієнтації молоді, у тому числі випускників навчальних закладів; запровадження механізмів заохочення роботодавців до працевлаштування молоді на перше робоче місце.

На думку Костенко М.А., як частина товарного ринку, ринок праці функціонує за тими ж законами, що й ринок кінцевих товарів. Однак є кілька особливостей по відношенню до останнього:

Перша особливість стосується взаємодії між ринком праці та товарним ринком. Вона полягає в тому, що попит на працю є похідним і залежним від попиту на кінцеву продукцію.

Таким чином, чим вищий попит на продукцію фірми, тим більший попит на робочу силу, і навпаки, чим нижчий попит на продукцію фірми, тим менший попит на робочу силу. Однак на цей загальний прямий зв'язок впливає низка факторів, серед яких науково-технічний прогрес, співвідношення конкуренції та монополії на товарних ринках і ринках праці, еластичність цін та співвідношення конкуренції і монополії на ринках праці, цінова еластичність попиту.

Ці фактори змінюють і суперечать прямим взаємозв'язкам, описаним вище. Індивідуальна пропозиція праці залежить від величини заробітної плати (ціни праці). У стані рівноваги або близько до нього ціна праці прямо пов'язана з заробітною платою; за дуже високої заробітної плати зв'язок між заробітною платою та пропозицією праці обернено пропорційний ефекту доходу та ефекту заміщення.

Друга група особливостей функціонування ринку праці пов'язана з особливостями самого товару робоча сила. До них відносяться:

- невіддільність власності на продукт праці від його власника. На ринку праці покупець набуває лише права користування і часткового розпорядження робочою силою протягом певного періоду часу. При цьому покупець не має права порушувати права працівника.

У разі порушення роботодавець (покупець) може бути притягнутий до юридичної відповідальності. Крім того, працівник може зазнати економічної шкоди через втрату лояльності до компанії. Зрештою, працівники можуть працювати ефективно, в тій чи іншій мірі, відповідно до правил;

- численні інституційні структури, такі як профспілки, асоціації роботодавців, розгалужене законодавство та соціально-економічні програми, повинні регулювати відносини між роботодавцями та працівниками;
- високий ступінь індивідуалізації угод, зумовлений переходом від колективних договорів до системи трудових контрактів, різним професійнокваліфікаційним рівнем працівників, розмаїттям навичок, організацією праці тощо.

Третя група характеристик ринку праці стосується обміну робочою силою, який відрізняється від обміну матеріальними товарами. Процес обміну робочою силою має три аспекти і відбувається у трьох сферах. Він починається у сфері розподілу (ринку праці) товару робочої сили, продовжується у сфері виробництва і завершується на ринку матеріальних благ. У сфері обігу товару робоча сила укладається контракт, який передає право на використання робочої сили роботодавцю, який визначає розмір заробітної плати.

У сфері виробництва відбувається реальний обмін між функціонуючою робочою силою та номінальною заробітною платою. На товарному ринку номінальна заробітна плата обмінюється на товари, необхідні працівникові, тобто на засоби існування. Лише після цієї дії можливий наступний етап - відтворення (формування) робочої сили [7, с. 16]

1.2. Аналіз існуючих підходів до оцінювання та аналізу ринку праці в Україні

Деякі методи для оцінювання та аналізу ринку праці в Україні базуються на офіційних статистичних даних, таких як звіти зайнятості, заробітна плата, та безробіття, які надаються державними органами.

Інші підходи використовують анкетування та опитування серед підприємств та працівників для збору додаткової інформації про ринок праці.

Крім того, деякі аналітичні підходи використовують бази даних інтернет платформ та вакансійних оголошень для вивчення попиту та пропозиції на ринку праці. Також застосовуються методи аналізу веб-трафіку та соціальних медіа для виявлення тенденцій у пошуках роботи та професійних інтересах.

Одним із важливих аспектів аналізу ринку праці є також вивчення освітніх програм та курсів, які надаються університетами та навчальними закладами, для з'ясування попиту на конкретні спеціальності та навички.

Загалом, оцінка ринку праці в Україні вимагає комплексного підходу, який враховує різноманітні джерела даних та методи аналізу для отримання повної та об'єктивної картини ситуації.

В Україні існує декілька підходів до оцінювання та аналізу ринку праці, кожен з яких має свої особливості та переваги.

Аналіз офіційних статистичних даних: Один з найпоширеніших підходів, який базується на інформації, наданій державними органами. Ці дані включають звіти про зайнятість, рівень безробіття, середню заробітну плату тощо. Цей підхід забезпечує досить об'єктивну картину ринку праці, але може бути обмежений в аспектах, що не враховуються в офіційних звітах.

Анкетування та опитування: Цей підхід передбачає збір інформації через опитування серед підприємств, працівників та інших зацікавлених сторін. Він дозволяє отримати додаткові дані про потреби ринку праці, вимоги до кандидатів і тенденції в зайнятості.

Аналіз інтернет-платформ та вакансійних оголошень: Здійснюється шляхом аналізу даних, що містяться на різних онлайн-платформах для пошуку роботи. Це дозволяє виявити актуальні попит та пропозицію на ринку праці.

Вивчення освітніх програм та курсів: Цей підхід оцінює попит на конкретні спеціальності та навички, враховуючи інформацію про навчальні програми та курси, що пропонуються університетами та навчальними закладами.

Кожен з цих підходів має свої переваги і обмеження, тому для отримання повної та об'єктивної карти ринку праці важливо комбінувати їхнє використання.

В економічній науці виокремлюють декілька концептуальних підходів до аналізу функціонування ринку праці:

- неокласичний;
- кейнсіанський;
- монетаристська модель;
- інституціоналістська модель;
- контракта теорія зайнятості; - концепція гнучкого ринку.

Кожен з вищезазначених концептуальних підходів до аналізу функціонування ринку праці має свої унікальні принципи та особливості. Неокласичний підхід, зокрема, базується на ідеї взаємодії між пропозицією та попитом на працю, вважаючи, що ринок праці може саморегулюватися за допомогою механізмів ринкової конкуренції.

У кейнсіанській моделі акцент робиться на впливі державного втручання на ринок праці з метою стимулювання економічного зростання та зменшення безробіття.

Монетаристська модель, на відміну від кейнсіанської, вважає, що грошова політика має ключовий вплив на ринок праці та економіку загалом.

Інституціоналістська модель звертає увагу на роль інститутів та правової системи у формуванні умов праці та забезпеченні соціальної справедливості на ринку праці.

Контрактна теорія зайнятості вивчає взаємовідносини між роботодавцями та працівниками через призму умов праці, умов оплати праці та гарантій.

Концепція гнучкого ринку ставить у центр уваги гнучкість та адаптивність ринку праці до змін у економічному середовищі.

Кожен з цих підходів має свої призначення та може бути використаний для аналізу та розуміння певних аспектів функціонування ринку праці.

Висновок аналізу існуючих підходів до оцінювання та аналізу ринку праці в Україні демонструє різноманітність методів, використовуваних для збору та аналізу інформації про стан ринку праці. Використання офіційних статистичних даних, анкетування та опитування, аналіз інтернет-платформ та вакансійних оголошень, а також вивчення освітніх програм та курсів дозволяє отримати різнобічну картину ситуації на ринку праці.

Необхідність комбінування різних підходів та джерел даних стає очевидною для отримання об'єктивної та повної інформації про ринок праці. Кожен з цих методів має свої переваги та обмеження, і їх взаємодоповнення допомагає створити комплексний підхід до аналізу, який є важливим для розуміння тенденцій, викликів та можливостей, що існують на ринку праці в Україні.

1.3 Інформаційно-аналітичне дослідження стану та перспектив розвитку ринку праці в Україні

Інформаційно-аналітичне дослідження стану та перспектив розвитку ринку праці в Україні відображає комплексний аналіз сучасного стану та прогнозує можливі напрямки розвитку на майбутнє.

Дослідження здійснюється шляхом аналізу офіційних статистичних даних, результатів соціологічних опитувань, а також використання економічних моделей для прогнозування та оцінки ризиків. Враховуються також міжнародні тенденції та сучасні підходи до управління ринком праці.

Воєнний стан в Україні продовжується з 24 лютого 2022 року і до тепер, тому розглянемо тенденції зайнятості населення в Україні в умовах воєнного стану.

Таблиця 1.1

Щоквартальне зростання реального ВВП в Україні в умовах воєнного стану, 2022–2023 [41]

Показник	I'22	II'22	III'22	IV'22	I'23	II'23	III'23
% зайнятості населення в Україні до відповідного кварталу попереднього року	2,9	4,7	3,9	1,5	-1,3	-11,4	-3,5
% зайнятості населення в Україні до попереднього кварталу з урахуванням сезонного фактора	0,8	1,0	0,3	0,0	-0,7	-9,9	8,5

Отже, у період воєнного стану в Україні спостерігається значна коливання темпів зайнятості населення, як в абсолютному вираженні, так і з урахуванням сезонних відмінностей.

За таблицею можна побачити, що у першому році війни відбулося помітне зростання зайнятості, особливо в другому кварталі 2022 року. Проте, подальші квартали показали відмітний спад, особливо у першій половині 2023 року. Ці тенденції свідчать про нестабільність економічної ситуації та складнощі, з якими зіткнулося населення через війну.

З урахуванням сезонних коливань, зайнятість також показала відмітні зміни, особливо у третьому кварталі 2023 року, коли спостерігався значний спад у порівнянні з попереднім кварталом.

Проте, у четвертому кварталі 2023 року було зафіксовано позитивну динаміку, що може свідчити про певне відновлення економічної активності після певного періоду нестабільності.

Загалом, аналіз темпів зайнятості населення в умовах воєнного стану вказує на складну економічну ситуацію та необхідність ефективного управління економікою та соціальними програмами для підтримки населення в таких умовах.

Соціально-економічні результати зайнятості населення в Україні в умовах воєнного стану в останнє десятиліття залишаються надзвичайно слабкими - темпи зростання мають помітну тенденцію до зниження. Тим часом економіка України у 2022 році досягла "стабільно" низької економічної динаміки. Так, за 10 місяців (сукупно з початку року) відбулося падіння в промисловості на 7%, вантажообігу - майже на 16%, у сільськогосподарському секторі - на 14%. Щорічні показники будуть приблизно однаковими, а падіння ВВП складе 6,5%. Це також призводить до встановлення бази порівняння на 2022 рік, яка (низька база) зможе "продемонструвати" слабе зростання в 2023 році.

Тому у 2024 році Україна зможе розраховувати лише на незначні позитивні зміни та лише за умови запуску стабільного глобального прискорення закінчення воєнного стану.

Зараз ми лише зазначимо, що у 2022 році відбудуться незначні зміни зайнятості населення в Україні, що не перевищує інфляцію, при збереженні відносної стабільності реального обмінного курсу, який підтримуватиме зовнішній сектор, про що свідчать дані табл 1.2.

Реальний ВВП зайнятості населення в Україні показує певне зростання протягом аналізованого періоду, але в умовах воєнного стану це зростання може бути обмеженим у порівнянні з іншими періодами.

Таблиця 1.2

Зростання реального ВВП та основні в Україні в умовах воєнного стану, % до попереднього року (якщо не зазначено інше) [41]

Показник	2020	2021	2022	2023
Реальний ВВП зайнятості населення в Україні в умовах воєнного стану	3,4			
Індекс споживчих цін (ІСЦ), грудень-грудень зайнятості населення в Україні в умовах воєнного стану	9,8	4,1	5,6	7,4
ІСЦ, середнє значення за період	10,9	7,9	2,8	7,6
Дефлятор ВВП	15,4	8,1	7,0	8,5
Курс: 1 грн. / Дол. США (середнє за період)	27,2	25,8	27,0	29,7
Міжнародні резерви, млрд. дол	20,8	25,3	27,0	22,0
Місяці імпорту гніздового року	3,3	5,1	4,9	3,7

Дефлятор ВВП, що вимірює зміни цін на виробництво, показує певну стабільність, але з урахуванням загальних економічних обставин, зокрема воєнного стану.

Курс гривні до долара США зазнає коливань, що відображає нестабільність фінансових ринків у контексті воєнного конфлікту та його вплив на валютний ринок.

Міжнародні резерви та місяці імпорту гніздового року також свідчать про деяку нестабільність та можливі обмеження у зовнішньоекономічній діяльності країни під час воєнного стану.

У цілому, умови воєнного стану створюють складні виклики для економічного розвитку України, і ефективне управління економікою та фінансовими ресурсами стає важливим завданням для забезпечення стійкості та розвитку країни.

Макроекономічна структура ВВП зайнятості населення в Україні в умовах воєнного стану є надмірно споживацькою.

Такий надзвичайно високий рівень споживання супроводжується виключно невеликими ресурсами, які заощаджуються і можуть бути спрямовані на інвестиції. Це розмиває потенціал зростання у 2021-2023 році, що проілюстровано в табл 1.3.

Таблиця 1.3

Макроекономічна структура ВВП в Україні в умовах воєнного стану [41]

Показник	2021	I'2022	II'2022	III'2022	2023(0)	2023(II)
ВВП, млрд. Дол	3975	845,8	867,8	1156,8	3980	4420
ВВП, млрд. Дол	153,8	33,8	32,2	41,9	147	149
% ВВП						
Витрати на кінцеве споживання	95,2	107,8	99,6	87,1	97,5	96,0
Валове формування капіталу	12,6	-5,1	-2,7	15,3	6,0	7,5
Експорт товарів та послуг	41,3	45,1	40,9	35,3	39,6	41,1

Імпорт товарів та послуг	-49,5	-47,8	-37,8	-37,7	-43,1	-44,7
--------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Аналіз макроекономічної структури ВВП зайнятості населення в Україні в умовах воєнного стану відображає наступні тенденції:

Витрати на кінцеве споживання відображають стабільність у 2021 році, але відзначається певне зменшення у 2022-2023 роках. Це може бути наслідком зниження покупівельної спроможності населення через загальну нестабільність умов та зростання інфляції.

Валове формування капіталу відображає коливання, але загалом відбувається певне зростання у 2022-2023 роках, що може свідчити про певний розвиток інвестиційної активності в умовах воєнного конфлікту.

Експорт товарів та послуг показує певне зменшення у 2022-2023 роках, що може бути наслідком обмежень у зовнішньоекономічній діяльності країни через військові події та міжнародні санкції.

Імпорт товарів та послуг також зазнає зменшення, що може бути зумовлене обмеженнями у торговельних операціях та загальною економічною нестабільністю.

У цілому, макроекономічна структура ВВП зайнятості населення в умовах воєнного стану відображає складну економічну ситуацію, яка потребує ефективного управління та розвитку стратегій для забезпечення стійкості та розвитку країни.

Крім того, той факт, що роботодавці ставлять високі вимоги до якості професійної підготовки та досвіду роботи персоналу, пропонуючи при цьому мінімальний рівень оплати праці висококваліфікованим працівникам, ускладнює підбір персоналу та укомплектування вакансій [10].

Загалом, сьогодні на українському ринку праці існують наступні проблеми, які потребують нагального вирішення:

- неефективна зайнятість як серед населення, так і на окремих підприємствах та компаніях (це проявляється у збитковості бізнесу та банкрутствах) через відсутність чіткого плану реформування сфери праці
- різке скорочення частки зайнятих у сфері технологічних інновацій та високотехнологічного виробництва;
- недостатня тривалість робочого часу та низька заробітна плата працівників;
- відтік багатьох експертів та професіоналів, які працюють в окремих галузях економіки, в тіньовий сектор зайнятості;
- неконтрольована офшорна міграція робочої сили;
- катастрофічний стан якості зайнятості; недостатній рівень інвестицій для покращення зайнятості, відсутність нормальних умов праці

погіршує продуктивність праці та спонукає працівників шукати більш сприятливі умови, тому на цьому питанні не варто зосереджувати додаткову увагу;

- недостатні інвестиції у виробничий сектор;
- низький рівень державної підтримки малого та середнього бізнесу;
- відсутність можливостей працевлаштування для певних груп населення

(наприклад, молоді, інвалідів, ветеранів війни);

- недотримання роботодавцями трудового законодавства;
 - напруженість на ринку праці через неадекватну заробітну плату
- призводить до трудової міграції. Це свідчить про неадекватність державних інструментів регулювання ринку праці [2, с. 153-166].

Сьогодні заробітна плата є єдиним джерелом доходу для українців. Це пов'язано з тим, що держава не надає своїм громадянам особливих соціальних пільг у вигляді надбавок і стимулів до праці. Однак на ринку праці існують і більш серйозні проблеми. По-перше, зростає заборгованість із виплати заробітної плати.

Ще одним внутрішнім чинником, що спричиняє певні негативні зміни у нормальному функціонуванні ринку праці, є високий рівень міграційних процесів. Згідно зі статистичними даними, понад 7,9 мільйона громадян України (тобто третина працездатного населення) щорічно перетинають кордон у пошуках гідної роботи з високою заробітною платою.

Ці процеси зумовлені низкою проблем, серед яких

- 1) Труднощі з пошуком роботи, яка б відповідала їхньому освітньокваліфікаційному рівню;
- 2) низький попит на робочу силу через відсутність нових робочих місць
- 3) низький рівень оплати праці та постійна заборгованість із виплати заробітної плати
- 4) відсутність соціальних гарантій та соціального захисту з боку держави.

Звичайно, є й інші проблеми, які змушують українців виїжджати з України в пошуках гідної роботи, але вони виникають індивідуально для кожного громадянина. Якщо така ситуація триватиме і надалі, то головна столиця України опиниться в Центральній та Східній Європі. Європа стане столицею України.

Адже саме компанії цих країн є "голодними на робочу силу" і цілеспрямовано залучають найману робочу силу зі Східної Європи. Для України цей відтік не може бути економічно контрольованим. Тому що вона повністю програє в конкуренції з розвиненими країнами. Адже ці країни можуть запропонувати своїм працівникам вищу заробітну плату, кращі умови праці та життя [11, с. 225-230].

У країнах з перехідною економікою, де виробництво скорочується, а рівень безробіття значно зростає, важливо звернути увагу на соціально-економічні проблеми молодого покоління, і це стосується, зокрема, їх працевлаштування. Виходячи з досвіду інших країн, молодь перебуває в наступних ситуаціях. В Україні молодь, яка не має роботи після закінчення середніх та вищих навчальних закладів різних рівнів, становить менше 30% робочої сили країни [11, с. 230].

Рівень безробіття серед молоді, яка закінчила середні та вищі навчальні заклади різних рівнів, в Україні становить 15,3%. Незважаючи на зниження значення праці як базової соціальної цінності, молодь часто прямо пов'язує свій вибір професії та можливість самореалізації в обраній сфері з перспективами суспільного розвитку.

В умовах ринку традиційний підхід до організації роботи з молоддю має суттєво змінитися в бік гуманізації, підвищення гнучкості та динамічності реагування на мінливі соціальні умови.

Враховуючи світовий досвід та особливості нашої країни, перспективними напрямками регулювання молодіжної зайнятості можуть бути:

- Формування правової, інформаційної, соціально-економічної та матеріальної бази для її розвитку в рамках державної системи професійнотехнічної освіти;
- Необхідність трансформації економіки України в соціально-економічну та ринкову передбачає вивчення та раціональне використання досвіду країн, де ринкові відносини сформовані та інтегровані з механізмами державного регулювання.

Забезпечення комплексного функціонування різних структур у системі професійної освіти - навчальних закладів, служб зайнятості, соціальних служб та молодіжних організацій. У цих країнах досягнення повної зайнятості є однією з центральних макроекономічних цілей. Слід зазначити, що регулювання ринку праці є найбільш ефективним у країнах, де

1. Важливою складовою загального економічного механізму є політика зайнятості в державному секторі економіки;
2. заходи державної політики зайнятості реалізуються не лише державною службою зайнятості, а й активно залучаються галузеві міністерства, підприємства та організації різних форм власності
3. найважливіші аспекти стимулювання попиту на робочу силу включені в сферу політики зайнятості.

Аспекти стимулювання попиту на робочу силу подібні до регулювання необхідної заробітної плати.

Основними викликами для покращення залучення населення до громадських робіт є:

- Забезпечити економічні стимули для регіонів, підприємств та галузей для реалізації проектів громадських робіт шляхом надання податкових пільг;
- Збільшити стимули за фактичні обсяги будівельних робіт;
- Розробка та реалізація комплексу заходів щодо мотивації безробітних до роботи на громадських роботах.

Розробка та впровадження комплексу заходів щодо мотивації безробітних до участі в громадських роботах (додаткове соціальне забезпечення такого виду зайнятості). Значна частина населення країни зайнята в неформальному секторі економіки. Переважно це люди, які працюють у приватних підприємствах (фермерських господарствах), що за кількістю найманих працівників класифікуються як домогосподарства. Враховуючи особливості поширення неформальних трудових відносин.

Кількість зайнятих у цьому секторі не повністю враховується офіційною статистикою і поширюється на осіб, які працюють за усними домовленостями з роботодавцями без офіційного трудового договору.

Така зайнятість не фіксується в офіційному обліку. Згідно з чинним законодавством, така зайнятість має лише мінімальні соціальні гарантії, а в деяких випадках взагалі не має жодних соціальних гарантій.

Більшість працюючих у неформальному секторі економіки - це молодь у віці 15-24 років (30,4%) та люди старшого віку (60-70 років) (65,7%). Найбільш поширена така зайнятість у сільському господарстві (50,5%) та 62,9% серед молоді у віці 15-24 років. У процесі адаптації до ринкового середовища молодь змушена брати участь у різних формах малого бізнесу, що, в свою чергу, призводить до участі в діяльності, дохід від якої повністю залежить від їхньої особистої активності та характеру [10; 11, с. 225-230].

Однак економічна база сучасних МСП є досить обмеженою через перехідну економіку країни, брак необхідних економічних та юридичних знань, невеликий стартовий капітал, відсутність ефективних юридичних та ділових зв'язків, а також несприятливі податкові умови. Незважаючи на це молоді люди, які займаються підприємництвом, відвідують недосконалі, але ефективні бізнесшколи, що може дати позитивні результати в найближчому майбутньому. Легалізація трудової зайнятості є найважливішим чинником детінізації зайнятості.

З цією метою слід вжити заходів щодо запровадження державних соціальних стандартів оплати праці та контролю за їх дотриманням:

- забезпечити захист прав працівників на своєчасну та повну виплату заробітної плати;
- впровадити економічні механізми стимулювання роботодавців до збільшення витрат на соціальний захист, у тому числі шляхом підвищення рівня оплати праці;

-дотримання міжвідомчих та міжгалузевих угод з оплати праці працівників бюджетної сфери;

-усунення дисбалансу між заробітною платою та рівнем доходів, отриманих у вигляді соціальної допомоги та трансфертів.

Відхід від тіньового ринку праці буде забезпечено шляхом

- здійснення якісного державного контролю за дотриманням законодавства у сфері зайнятості населення та легалізацією господарської діяльності суб'єктів господарювання

- посилення відповідальності роботодавців за використання праці неоформлених (тіньових) працівників

- надання статусу зайнятості особам, які здійснюють господарську діяльність на земельних ділянках, що перебувають у приватній власності або у користуванні.

Висновки до першого розділу

Вивчення ринку праці є надзвичайно важливим і складним завданням, оскільки включає різні підходи та методології. Незважаючи на те, що в науковій літературі цьому питанню приділяється значна увага, досягнення консенсусу серед експертів є складним завданням. Ринок праці включає не лише процес купівлі-продажу робочої сили, але й складну систему трудових відносин між різними суб'єктами, такими як держава, роботодавці, працівники та профспілки. Ці взаємозв'язки відображають рівень суспільного розвитку та баланс інтересів на певному етапі.

В Україні для оцінювання та аналізу ринку праці використовуються декілька підходів. Аналіз офіційних статистичних даних надає об'єктивну картину ринку, але має свої обмеження. Анкетування та опитування дозволяють отримати більш детальну інформацію про потреби ринку та тенденції в зайнятості. Аналіз інтернет-платформ та оголошень про вакансії допомагає визначити актуальні попит та пропозицію. Кожен з цих методів має свої переваги, і їхнє комбінування може забезпечити більш повну картину ринку праці в країні.

Економічна ситуація в Україні, особливо в умовах воєнного стану, є надзвичайно складною. Показники зайнятості та економічного зростання мають тенденцію до зниження. За даними на 2022 рік, спостерігається значне падіння у промисловості, вантажообігу та сільськогосподарському секторі. ВВП знизився на 6,5%, що створює низьку базу для порівняння у 2023 році. Це підкреслює необхідність ефективного управління економікою та соціальними програмами для підтримки населення в складних умовах.

У таких умовах критично важливо впроваджувати заходи, спрямовані на стимулювання економічного зростання та підтримку зайнятості населення. Це може включати активізацію державних інвестицій в інфраструктурні проєкти,

підтримку малого та середнього бізнесу, а також проведення ефективної політики соціального захисту. Особлива увага має приділятися розвитку ринку праці через освітні програми та перекваліфікацію працівників, що дозволить адаптуватися до нових умов та технологічних змін. Інтеграція сучасних цифрових технологій і підвищення прозорості ринку праці також сприятимуть покращенню ситуації. У результаті, такі комплексні підходи можуть не лише стабілізувати ринок праці, але й забезпечити стаке економічне зростання в майбутньому.

РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

2.1 Загальна статистична оцінка поточного стану ринку праці в Україні

З початком повномасштабного російського вторгнення економіка України перебуває в глибокій кризі. Погіршення соціально-економічної ситуації в країні призвело до значного падіння ВВП та зниження рівня життя населення. Водночас, прийняття Закону України № 2115-IX від 3 березня 2022 року «Про захист інтересів громадян України та інших осіб в умовах воєнного або надзвичайного стану» суттєво обмежило можливості статистичної оцінки масштабів економічних втрат, спричинених війною. Тому основними джерелами інформації про соціально-економічну ситуацію в країні є портал відкритих даних (opendata), розрахунки Національного банку України та інших адміністративних органів, а також експертні оцінки.

За даними Національної служби статистики України та Національного банку України, реальний ВВП впав на 30,8% у річному вимірі у 3 кварталі 2022 року та на 35,0% у 4 кварталі 2022 року [12]. Загалом, за даними Щомісячного економічного моніторингу України (січень 2023 року), підготовленого Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій, реальний ВВП України у 2022 році скоротився майже на 30% через значне погіршення макроекономічних показників.

Міністерство економіки України також підтвердило прогноз падіння ВВП на 32-33,5% у 2022 році. Це переважно пов'язано зі зниженням виробництва, руйнуванням транспортної та енергетичної інфраструктури, анексією території Росією, порушенням логістичних та виробничих зв'язків між підприємствами, зменшенням експорту товарів та послуг, падінням споживчого попиту.

На зміну макроекономічної ситуації в Україні значною мірою впливає динаміка споживчої інфляції. За даними Національного банку України та Державної служби статистики України, темпи зростання індексу споживчих цін значно прискорилися з початку повномасштабної російської агресії (з 13,7% у березні 2022 року до 26,6% у грудні 2022 року). Зростання інфляції зумовлене збільшенням виробничих та логістичних витрат, підвищенням цін на енергоносії та зниженням попиту на продукцію (рис.2.1).

Фактором, який мав не менш важливий вплив, ніж зміна економічної ситуації в Україні через війну, стало збільшення дефіциту зведеного бюджету. За даними Національного банку України та Державної служби статистики України, дефіцит бюджету у 2022 році склав 27% ВВП. Це стало наслідком зниження економічної активності, запровадження податкових пільг, збільшення видатків на обороноздатність та фінансування соціальних програм. Водночас логістичні

труднощі призвели до скорочення експорту продовольства та збільшення дефіциту електроенергії на внутрішньому ринку.

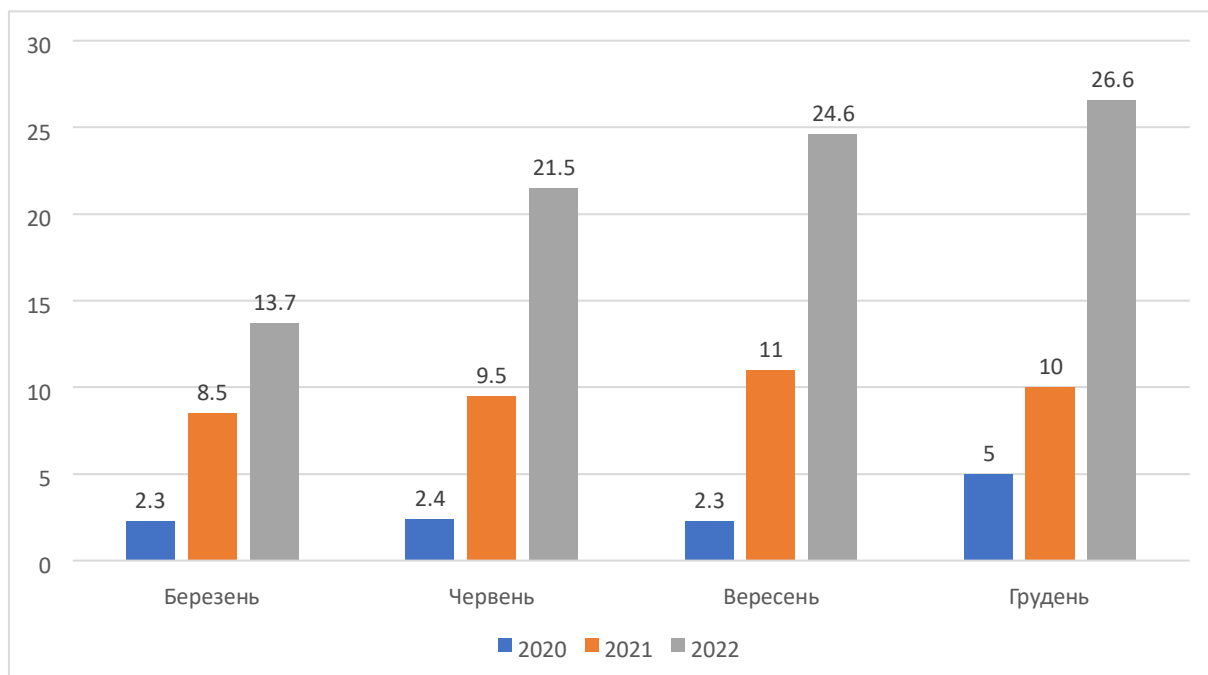

Рис. 2.1. Динаміка змін індексу споживчих цін (2020-2022), %
Джерело: інфляційний звіт НБУ, січень 2023 р [12].

Згідно з опитуванням, частка підприємств з рівнем завантаження виробничих потужностей від 75% до 99% зросла з 17% у травні 2022 року до 44% у грудні 2022 року.

Водночас частка підприємств із завантаженням потужностей менше 25% за той самий період зменшилася з 16% до 4%. Це свідчить про поступову адаптацію підприємств до воєнного стану. Зменшення частки підприємств, що працюють на повну потужність (з 8% у жовтні 2022 року до 3% у грудні 2022 року), також може бути значною мірою пов'язане з терористичними атаками країн-агресорів на енергетичну інфраструктуру країни.

У галузевому розрізі спостерігається значна диференціація підприємств (за рівнем завантаження потужностей) відповідно до рівня адаптації сектору економіки до роботи в умовах війни (Рис. 2.2).

За даними щомісячного опитування підприємств, найвищий рівень адаптації до викликів воєнного часу продемонструвала харчова промисловість (частка підприємств, що працюють майже на повну потужність, залишалася в межах 60-67%).

Досить високою залишалася частка таких підприємств у загальній кількості підприємств поліграфічної та легкої промисловості. Збільшення частки таких підприємств у машинобудуванні та деревообробній промисловості, що

спостерігається останнім часом, свідчить про те, що цей вид промислової діяльності поступово адаптується до роботи в зоні бойових дій.

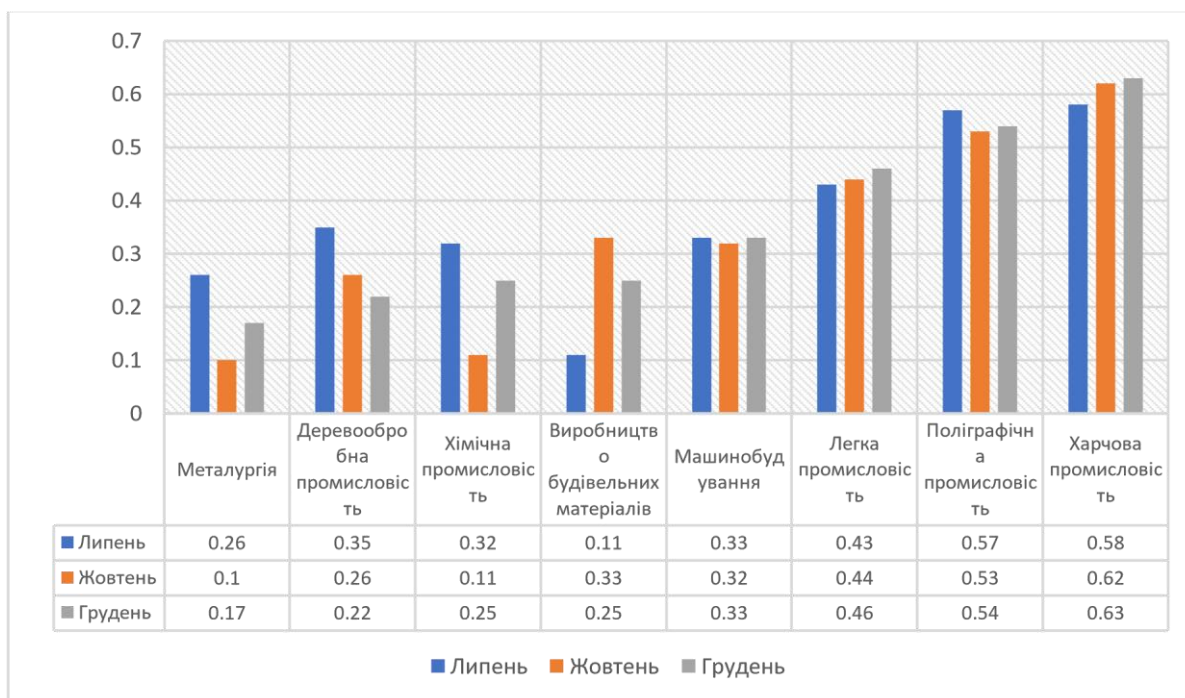

Рис. 2.2. Частка промислових підприємств, які працюють на повну/ майже повну потужність (75% і більше) порівняно з довоєнним часом (липень-грудень 2022), % опитаних

Джерело: Нове щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни» [14].

Водночас від початку повномасштабного російського вторгнення вітчизняна металургійна промисловість зазнала значних втрат. Окупація/руйнування таких гігантських металургійних підприємств, як "Азовсталь" та Іллічівський металургійний комбінат у Маріуполі, а також загострення проблем з виробництвом та збутом продукції (через дефіцит електроенергії, спричинений обстрілами енергетичних об'єктів, порушення логістики та ускладнення експорту) є основними причинами.

Диференціація підприємств за розміром (через ступінь завантаження виробничих потужностей) також залишається значною. Зокрема, частка мікропідприємств, що працюють майже на повну потужність, зросла з 15% у липні 2022 року до 21% у грудні 2022 року.

Рівень завантаження потужностей малих, середніх та великих підприємств за той самий період знизився. Найбільш суттєво цей рівень знизився з початком атак на енергетичну інфраструктуру. Водночас рівень завантаження виробничих потужностей великих підприємств майже не змінився (48% у жовтні 2022 року).

МСП також змогли швидше адаптуватися до цих викликів, досягнувши майже повного завантаження потужностей у вересні.

Результати опитування підприємств щодо тенденцій обсягів виробництва та реалізації продукції у липні-грудні 2022 року демонструють динаміку змін цих показників наступним чином (рис. 2.3 та 2.4).

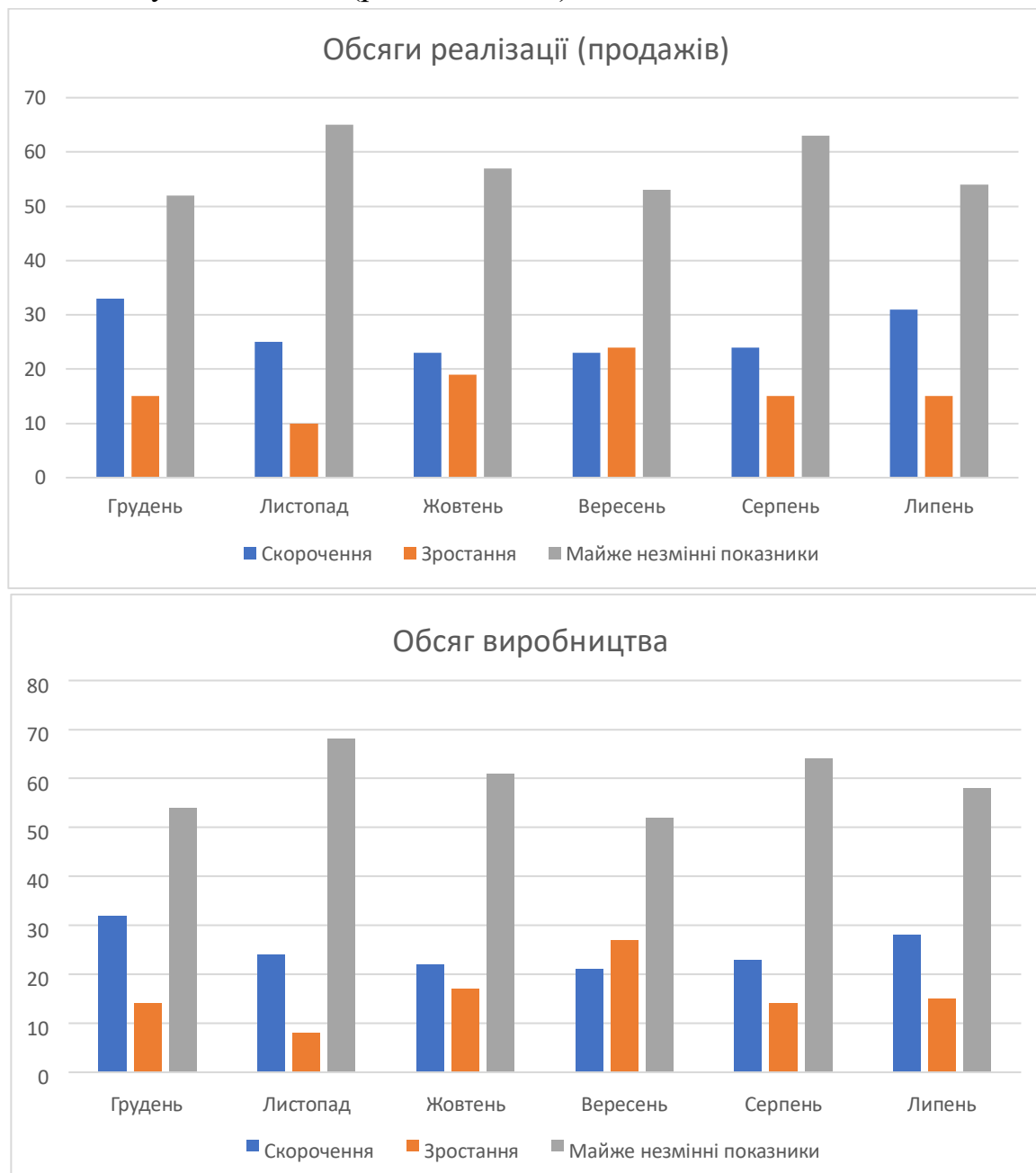

Рис. 2.3 та 2.4: Оцінка змін обсягів виробництва й реалізації (продажів) продукції підприємств (липень-грудень 2022), % опитаних підприємств

Джерело: Нове щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни» [15].

Погіршення економічної ситуації також негативно вплинуло на доходи населення. Згідно з результатами дослідження "Міграція та соціально-політичні настрої населення в умовах тотальної війни Росії проти України", 78% респондентів відчували зниження своїх доходів.[12] Лише 23% респондентів заявили, що вони мають дохід і матимуть його в майбутньому. Частка респондентів, які заявили, що, ймовірно, матимуть стабільний дохід у майбутньому, була найнижчою на Сході та Півдні, а найвищою - на Заході та Півночі [16, с.6, 93-94].

Загалом, це свідчить про значну залежність доходів домогосподарств від економічних умов і характеризує потенціал зростання доходів домогосподарств, оскільки фірми стають більш економічно активними, покращується платіжний баланс та зростає експортний потенціал країни. Це стимулюватиме зростання попиту на робочу силу та сприятиме підвищенню якості робочої сили.

Розвиток ринку праці також залежить від обсягу та структури пропозиції робочої сили, на яку впливають демографічні чинники. Демографічна ситуація в Україні також значно погіршилася під впливом воєнних дій. На процес формування пропозиції робочої сили значний вплив мають показники народжуваності та смертності.

Можливості аналізу демографічних показників суттєво обмежені через обмеженість статистичної інформації. Зокрема, показники народжуваності наразі не публікуються. Згідно з даними Opendatabot про смертність на підконтрольних уряду територіях України, у 2022 році було зареєстровано понад 541 700 смертей [17]. Зауважимо, що ці дані не включають інформацію про тимчасово окуповані та звільнені території.

Зростання смертності на тлі зниження народжуваності та зростання захворюваності в останні роки, а також посилення відтоку мігрантів може суттєво обмежити можливості розширення пропозиції робочої сили та загострити ризики щодо забезпечення потреб у кваліфікованій робочій силі.

Одним із найважливіших факторів, що впливає на пропозицію робочої сили, є міграція за кордон. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на 17 січня 2023 року майже 7,98 мільйона українських біженців перебували за межами країни, а в країні було зареєстровано майже 4,9 мільйона внутрішньо переміщених осіб [18, с. 1]. Масові міграційні переміщення мають значний вплив на здатність країни забезпечити сталий економічний розвиток.

Статеві-вікова структура українських біженців є унікальною. За даними опитування біженців, проведеного Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців з травня по листопад 2022 року, майже 85% респондентів - жінки. Переважна більшість біженців у Болгарії, Угорщині, Молдові, Польщі, Румунії та Словаччині були у вікових групах 35-59 років (47%) та 18-34 роки (25%).

Це найбільш продуктивні вікові групи, і відтік мігрантів суттєво обмежує потенціал збільшення пропозиції робочої сили. Освітній склад опитаних біженців характеризується переважанням осіб з вищою освітою (47%), професійно-технічною освітою (20%) та повною загальною середньою освітою (20%). Це підвищує ризик відтоку кваліфікованої робочої сили і, в свою чергу, обмежує потенціал для підвищення якості майбутньої робочої сили.

Відтік дітей та молоді за кордон є серйозною проблемою. Важко оцінити кількість дітей шкільного віку, які виїжджають за кордон, яка коливається між 1 млн і 1,5 млн.[16] За даними Європейського Союзу, станом на 4 жовтня 2022 року 517 123 українських дітей були інтегровані в шкільні системи країн ЄС.[17]

За даними опитування, проведеного Уповноваженим у серпні 2022 року, майже 40,4% опитаних батьків зазначили, що їхні діти навчалися одночасно у двох закладах освіти - очно в іноземному закладі освіти та дистанційно в українському закладі освіти. Майже 39,6% опитаних батьків планують повернутися в Україну після закінчення війни, тоді як майже 38% респондентів ще не вирішили, коли вони повернуться.

Еміграція жінок з дітьми може створити серйозні проблеми для майбутньої пропозиції робочої сили. Також спостерігається значний відтік студентів за кордон.

Інформація про кількість іноземних студентів є досить обмеженою. За даними Українського центру оцінювання якості освіти, кількість абітурієнтів у 2022 році зменшилася на 40% порівняно з попереднім роком - до 229 000 (порівняно з 390 000 у 2021 році) [18, с. 2].

З тих, хто зареєструвався для складання національних стандартизованих іспитів у 2022 році, 201 089 хотіли скласти іспит в Україні, 27 944 - у 23 європейських країнах.

Водночас слід враховувати, що й інші країни зацікавлені в залученні кваліфікованої робочої сили. Як наслідок, зростає ризик того, що студенти, які завершили навчання за кордоном, не повернуться додому.

Важливим фактором, що обмежує потенціал збільшення пропозиції робочої сили, є необхідність поповнення мобілізаційного резерву для участі у військових

Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій "Український бізнес у воєнний час", найважливішою проблемою, з якою зіткнулися підприємства під час війни, був дефіцит робочої сили через призов на строкову військову службу та плинність кадрів. Зокрема, 19% підприємств відзначили важливість цієї проблеми станом на 20.12.12.

При цьому майже 22% малих і середніх підприємств та 21% великих підприємств відзначили важливість цієї проблеми. Це свідчить про те, що цей фактор має значний вплив на спроможність підприємств забезпечити себе працівниками відповідної кваліфікації [20, с. 25].

За оцінками експертів, добровільний вступ до збройних сил та мобілізація працівників на військову службу були основними факторами пошуку та найму працівників у 2022 році. Висока кількість добровольців також призвела до поповнення рядів працівників, які вийшли на пенсію,

Як наслідок, компаніям довелося докладати зусиль, щоб поповнити свої трудові ресурси. Експерти зазначають, що, поряд з імміграцією, мобілізація також безпосередньо вплинула на дефіцит кваліфікованих працівників, оскільки армія потребувала значної кількості кваліфікованих технічних спеціалістів, яких не вистачало вже кілька років.

Крім того, процес мобілізації сприяв розширенню неформальної зайнятості на ринку праці, оскільки деякі чоловіки неохоче йшли на роботу і оформлювали свої трудові відносини, щоб уникнути мобілізації. Експерти зазначають, що така ситуація певною мірою підтримала малий бізнес в окремих секторах, таких як будівництво, деревообробка та торгівля.

Загалом, усі вищезазначені фактори мають значний вплив на кількість та структуру пропозиції робочої сили, змінюючи перспективи розвитку ринку праці

2.2 Стан ринку праці за поділом на регіони України за рівнем розвитку регіонального ринку праці

Необхідною умовою функціонування ринкових відносин у процесі реформування економічних відносин є використання державних механізмів регулювання ринку праці.

З метою досягнення стратегічних і практичних цілей забезпечення належного рівня життя громадян та досягнення всебічного людського розвитку на основі економічного розвитку країни, держава, як інститут, буде регулювати ринок праці на регіональному та національному рівнях з метою створення умов для ефективної та продуктивної зайнятості населення шляхом поліпшення використання наявних та створення нових робочих місць.

Сучасний стан ринку праці в Україні в цілому не сприяє забезпеченню стабільності та економічного зростання, подоланню безробіття та покращенню соціального захисту населення. Основними умовами економічного розвитку має бути ринок праці, на якому кожен, хто бажає працювати, має можливість це зробити. У цьому контексті регулювання ринку праці на національному рівні має бути спрямоване насамперед на забезпечення повної та ефективної зайнятості, що є головною умовою забезпечення високого рівня життя населення.

Регулювання ринку праці на державному рівні - це конституційно закріплена система зобов'язань держави щодо правового регулювання трудових процесів і виробничих відносин, встановлення соціальних гарантій зайнятості, оплати праці та прожиткового мінімуму, надання матеріальної допомоги вразливим соціальним групам населення. Відповідно до Конституції України,

основного закону України, всі громадяни "мають право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку вони вільно обирають або на яку вільно погоджуються [22].

Таким чином, Закон гарантує право людини на працю. Отже, регулювання ринку праці на державному рівні відповідно до Конституції України, спрямоване на забезпечення повного і вільного вибору громадянами сфери зайнятості. Першочерговим завданням є стимулювання ефективної зайнятості та задоволення основних потреб населення.

Крім Конституції України, основні положення державної політики на ринку праці викладені в таких законах: "Про зайнятість населення", "Про особисте селянське господарство", "Про оплату праці", "Про охорону праці", "Про забезпечення молоді вищою або професійно-технічною освітою наданням дотації роботодавцям для отримання першого робочого місця", "Про забезпечення робочими місцями", "Про зайнятість населення", "Про зайнятість та працевлаштування", "Про соціальний захист населення", "Про зайнятість та працевлаштування інвалідів", "Закон про політику ринку праці в Україні", "Про оренду землі", Кодекс законів про працю України, Земельний кодекс, Господарський кодекс.

Основними функціями регулювання ринку праці на державному рівні є дотримання нормативно-правових норм, розробка та реалізація фінансових механізмів державної політики на ринку праці, забезпечення справедливої винагороди за працю, забезпечення зайнятості та перепідготовки безробітних, надання необхідної інформації безробітним. Більшість основних функцій регулювання ринку праці на державному рівні виконують Державні центри зайнятості та їхні територіальні органи.

Ринок праці - це система відносин, в якій відбуваються трансформаційні зміни у сфері використання робочої сили на основі поєднання ринкових і державних механізмів регулювання.

Регіональний ринок праці - це сукупність відносин з приводу формування, розподілу, використання та відтворення робочої сили, яка характерна для певної регіональної економічної системи і відображає специфіку її виробничих, соціально-демографічних та інших аспектів [2, с. 18].

Стефанишин виділяє декілька особливостей розвитку регіонального ринку праці в період 1992-2011 рр. [24, с.198]:

- Розвиток регіонального ринку праці переважно впливають демографічні та економічні чинники;
- Формування регіонального ринку праці в Україні розпочалося в 1992 році в умовах різкого збільшення пропозиції трудових ресурсів і такого ж різкого зменшення попиту на них;
- У період з 1996 по 2011 рр. спостерігалися структурні та організаційні диспропорції та різний рівень навантаження на робочому місці;

- Вкрай неблагополучні групи сформували регіони, в регіональній структурі яких частка сукупної пропозиції людських ресурсів перевищувала відповідні структурні показники попиту на людські ресурси;
- Реструктуризація структури зайнятості гальмується наявністю неформальної зайнятості;
- Кількість населення, зайнятого економічною діяльністю в Україні у 2000-2011 рр., характеризувалася зростанням рівня освіти;
- Внесок малого та середнього бізнесу в місцеву економіку та створення робочих місць є незначним;
- Ринок праці посилює регіональну мобільність працівників, стимулюючи зміну професій і кваліфікацій та розвиток професійних навичок [24, с. 226, 230].

В Україні ринок праці ще тільки формується і набуває власної структури, але вже чітко простежується тенденція до глибокого поділу ринку праці на первинний і вторинний ринки. Основними критеріями такого поділу є рівень кваліфікації, тип і стабільність зайнятості, рівень заробітної плати та конкурентоспроможність на ринку праці.

У розвитку первинного та вторинного ринків праці можна виділити три етапи:

Етап I (1992-1997 рр.) - на первинному ринку були яскраво виражені безробіття та незайнятість.

II етап (1998-2004 рр.) - найбільш вразливими були працівники з низькою кваліфікацією та без спеціальної підготовки.

III фаза (2005-2011 рр.) - безробіття було яскраво виражене на первинному та вторинному ринках праці, за винятком окремих професійних груп [25, с. 86-101].

У період 2012-2014 рр. науковці виокремили такі характеристики регіонального ринку праці:

- Під час фінансово-економічної кризи зросло структурне безробіття, а стабілізація економічної ситуації супроводжувалася стабілізаційними процесами у сфері зайнятості
- Проблема посилення кризових явищ загострилася через невідповідність кваліфікаційних характеристик попиту та пропозиції робочої сили;
- У професійно-кваліфікаційній структурі трудових ресурсів спостерігалася значна кількість малопродуктивних і малокваліфікованих працівників, які не потребували високого рівня освіти;
- Переважала частка малокваліфікованих працівників, а кількість висококваліфікованих спеціалістів зменшувалася;

- Спостерігалася тенденція до скорочення чисельності зайнятих у категорії "фахівці", до якої належать інженерно-технічні працівники, що виконують звичайні управлінські функції та здійснюють технічний, організаційний і економічний контроль за виробничими процесами [25, с. 90-92].

Міжгалузеві кореляції в рівнях оплати праці залишаються досить значними.

Хоча оплата праці має визначатися якістю та результативністю роботи, приналежність до певного сектору діяльності зумовлює кореляцію в оплаті праці. Відповідно до специфіки кожного регіону, міжрегіональні відмінності в рівнях заробітної плати залишаються значними. Низька продуктивність праці призводить до невідповідності в рівнях оплати праці.

Дослідження, проведене з метою виявлення особливостей регіональних ринків праці, на основі даних за 2010-2014 рр. дозволило виділити такі основні групи ринків праці та їх особливості:

- Дніпропетровська, Харківська, Київська, Одеська, Запорізька, Львівська та Полтавська області мають найвищі показники зайнятості;

- Миколаївська, Вінницька, Черкаська та Сумська області, Хмельницька, Рівненська, Житомирська, Чернігівська та Кіровоградська області мають помірний рівень зайнятості;

- Волинська, Закарпатська, Херсонська, Івано-Франківська, Чернігівська та Тернопільська області з низьким рівнем зайнятості [26, с. 11].

Таким чином, регіональні ринки праці в Україні відрізняються за рівнем соціально-економічного розвитку регіонів та впливовими макроекономічними показниками, які визначають диспропорції та проблеми в окремих регіонах.

Подібні висновки підтверджуються дослідженням І.В. Терон [27, с. 146-147]: за результатами кластерного аналізу регіональних ринків праці на основі даних за

2010-2017 рр. виявлено особливості кожної групи за такими напрямками: реалізація трудових ресурсів на ринку праці сільських поселень, демографічний та економічний розвиток мережі сільських поселень, соціально-економічні результати функціонування ринку праці та ефективність сільського господарства. Аналіз показав, що сільські ринки праці по-різному реагують на вплив макроекономічних і політичних чинників у процесі свого розвитку.

Як наслідок, зростає асиметрія та дискримінація в соціальному розвитку сільських територій, знижується конкурентоспроможність.

Аналіз за період 2010-2017 рр. свідчить про стабільність структури зайнятості в сільській економіці та інерційність тенденцій економічної активності, про регіони, які здатні мобілізувати власні ресурси для економічного зростання і тому найбільш динамічно розвиваються, про ринок праці, який має посиленний периферійний характер і вражений рецесією, про розвиток аграрного

ринку, який має позитивну в деяких аспектах динаміку, а в багатьох регіонах - тенденцію до трансформації поселенської мережі та зниження соціального статусу.

Поряд з існуючими відмінностями на регіональних ринках праці, існує схожа риса, про яку свідчить робота Олісевич М. О. «Асиметричність динаміки процесів на ринку праці: нелінійний економетричний аналіз» [28]. Ця особливість полягає в тому, що реакція ринку праці на позитивні та негативні шоки в попередньому періоді є неоднаковою. Аналіз результатів моделювання доводить, що за різних трансформацій трендових та сезонно скоригованих показників зареєстрованого безробіття, продуктивності праці та економічної активності рівень безробіття статистично значуще не відрізняється між регіонами та симетрично реагує на інновації. Водночас, позитивні шоки статистично значимо не змінюють номінальне зростання зайнятості, тоді як негативні шоки суттєво його знижують.

У роботі Лук'яненко І. Г. та Донкоглової Т. О. доведено, що вплив макроекономічних шоків на рівень зайнятості є короткостроковим. Крім того, виявлено, що рівень зайнятості є проциклічним до шоків пропозиції праці та контрциклічним до змін рівня заробітної плати. Також було виявлено, що існує тісний зв'язок між продуктивністю праці та зайнятістю [29, с. 7-8].

Водночас темпи зростання частки економічно активного населення порізному реагують на позитивні та негативні шоки. Зокрема, позитивні шоки спричиняють незначне зниження, тоді як негативні шоки збільшують зростання.

Водночас результати моделювання показують, що негативні шоки мають втричі більший і триваліший вплив на зміну частки економічно активного населення, ніж позитивні шоки. Під час кризи домогосподарства збільшують пропозицію робочої сили, щоб запобігти падінню доходів, особливо молодь та люди похилого віку є більш активними у пошуку роботи, що призводить до зростання рівня участі в робочій силі [28, с. 435-436].

Таким чином, тривала економічна нестабільність і рецесія 2002-2013 рр. та виражена асиметрична реакція рівня економічної активності на негативні шоки є причинами спостережуваного зростання рівня участі населення в робочій силі в цей період, а негативний вплив скорочення загальної чисельності населення працездатного віку на розвиток процесів на ринку праці можна стверджувати, частково компенсуючи [28, с. 435].

З цього можна зробити висновок, що в 1992-2011 роках спостерігався структурний та організаційний дисбаланс регіональних ринків праці та ринку праці в цілому, з різним рівнем завантаженості.

В Україні за роки незалежності ринок праці сформувався і набув власної структури, і спостерігається чітка тенденція до поглиблення поділу ринку праці на первинний і вторинний. Відповідно до регіональних особливостей, зберігаються високі диспропорції між регіонами та між окремими регіонами

щодо рівня заробітної плати, мобільності робочої сили та наявності вільних робочих місць.

Як правило, низька продуктивність праці призводить до диспропорцій в оплаті праці. Регіональні ринки праці в Україні відрізняються за рівнем соціально-економічного розвитку регіонів та впливом макроекономічних показників, які визначають диспропорції та проблеми в окремих регіонах. У процесі розвитку регіональні ринки праці по-різному реагують на вплив макроекономічних та політичних чинників. Як наслідок, посилюється асиметрія та дискримінація в соціальному розвитку регіонів, відбувається їх поділ за рівнем конкурентоспроможності.

Рівень безробіття статистично значуще не відрізняється між регіонами при різних змінах рівня зареєстрованого безробіття, продуктивності праці та економічної активності, а також симетрично реагує на інновації. Перспективним для подальших досліджень є аналіз регіональної пропозиції робочої сили на вакантні робочі місця.

2.3 Розробка плану статистичного спостереження поточних тенденцій ринку праці в Україні

Сьогодні війна є основною причиною погіршення загального стану ринку праці в Україні: постійні обстріли та активні бойові дії призводять до скорочення всіх виробничих потужностей, диференціації робочої сили, руйнування виробничих одиниць та інститутів ринку праці.

Українські працівники зазнали руйнування виробничих одиниць та інститутів ринку праці. Війна призвела до зниження заробітної плати. Частка населення з доходом 2481 грн для здорової людини у 2022 році, що нижче фактичного прожиткового мінімуму, може сягнути 70%, адже кількість безробітних значно перевищує кількість вільних робочих місць [21].

Війна призвела до падіння заробітної плати. Це пов'язано з тим, що кількість безробітних значно перевищує кількість зайнятих. Також, війна змінила умови та принципи функціонування ринку праці, став більш невизначеним і небезпечним. Зокрема, за даними опитування, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією (ЄБА) у березні 2022 року серед компаній-членів ЄБА, 43% компаній мають резерви на кілька місяців, 28% - на півроку і 17% - на рік і більше. Таким чином, з початку війни компанії намагаються оптимізувати витрати, де це можливо, шляхом скорочення штату, надання неоплачуваних відпусток, призупинення контрактних трудових відносин та зниження рівня заробітної плати.

За даними опитування, проведеного кадровим порталом ggs.ua, кількість людей, які постраждали від зниження ділової активності та безробіття в Україні, становить 52%, що включає в себе скорочення заробітної плати. Респонденти

стверджують, що мінімальна заробітна плата виплачується або була зменшена більш ніж на 30% [22, с. 14-16].

У жовтні 2022 року Державна служба зайнятості опублікувала звіт про ситуацію на ринку праці у січні-жовтні 2022 року. У ньому на основі наявної інформації проаналізовано зміни, виявлено основні тенденції та визначено вплив запровадження воєнного стану на розвиток національного ринку праці. На основі наявної інформації проаналізувати зміни, виявити основні тенденції та визначити вплив запровадження воєнного стану на ринок праці України.

Визначити вплив воєнного стану на ринок праці України. У дослідженні також буде використана інша доступна інформація, така як висновки експертів ринку праці, звіти інформаційних сайтів з працевлаштування та опитування демографічних та економічних дослідницьких інститутів.

Станом на початок липня на ринку праці було приблизно 4 мільйони резюме та 40 000 вакансій. Порівняно з минулим роком, рівень вакансій залишився незмінним, але кількість резюме значно зросла з 3 до 4 мільйонів.

Інформація про зайнятість та безробіття (за методологією Міжнародної організації праці) визначається органами державної статистики на основі обстежень робочої сили. У зв'язку з військовими діями, що тривають, Державна служба статистики України не має можливості проводити відповідні обстеження цього року. Тому показники зайнятості та безробіття за 2021 рік (за методологією МОП) є останніми опублікованими даними [30, с. 2].

Проаналізуємо кількість зайнятого населення на основі даних Державної служби статистики України за 2020 та 2021 роки. У 2021 році середньооблікова кількість зайнятих осіб становила 15,6 млн осіб, з яких 7,5 млн - жінки та 10,8 млн - чоловіки, тоді як у 2020 році загальна кількість зайнятих осіб становила майже 16 млн осіб, з яких 7,6 млн - жінки та 8,3 млн - чоловіки. Порівнюючи цифри, загальна кількість зайнятих осіб у 2021 році скоротилася приблизно на 400 000 до 15,6 мільйона, і причиною цього скорочення стала пандемія.

Рівень зайнятості у 2021 році становив 55,7%. Для чоловіків цей показник становив 61,5%, а для жінок - 50,4%, при цьому можна спостерігати, що рівень зайнятого населення у віці 15-70 років у 2020 році становив 56,2%, порівняно з 2021 роком цей показник становив 51,5% та 62% для жінок та чоловіків відповідно, динаміка показника змінилася всього на 1%.

За даними Державної служби зайнятості (ДСЗ), у 2022 році найбільша кількість громадян була зайнята в торгівлі (3,6 млн), сільському господарстві (2,7 млн), промисловості (2,3 млн), освіті (1,2 млн), транспорті (1 млн) та охороні здоров'я (0,9 млн) У 2021 році найпоширеніші неформальні робочі місця були в сільському, лісовому та рибному господарстві (46%), будівництві (17%), оптовій та роздрібній торгівлі та ремонті автотранспортних засобів (15%).

У 2020 році найпоширенішими видами економічної діяльності неформальної зайнятості були сільське, лісове та рибне господарство (45%),

будівництво (17%), оптова та роздрібна торгівля і ремонт автотранспортних засобів (16%) [31].

За даними ДСЗ, кількість запланованих масових звільнень з січня по вересень 2022 року становить 75 536 порівняно з 224 679 у 2021 році та 301 078 у 2020 році відповідно. Якщо порівнювати ці цифри, то у 2022 році кількість запланованих звільнень була значно меншою: основними причинами масових звільнень у 2022 році стали війна та запровадження воєнного стану, що призвело до скорочення чисельності працівників, руйнування системи ринку праці та його ефективного функціонування, а також обмеження виробничих потужностей на всіх підприємствах.

Таким чином, у 2021 та 2020 роках пандемія коронавірусу та закриття підприємств призвели до масових звільнень.

За регіонами: найбільша кількість осіб, які отримали повідомлення про заплановані масові звільнення, була в Харківській, Дніпропетровській, Полтавській, Львівській, Житомирській областях та м. Києві (5,5 000). За видами економічної діяльності: серед тих, кому було повідомлено про масові звільнення, 24% становили працівники державного управління, національної оборони та обов'язкового соціального страхування, 19% - працівники сфери охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, 13% - працівники сфери освіти та 13% - працівники переробної промисловості [31].

За професійними групами: 55% працівників, які отримали повідомлення про звільнення, були керівниками, професіоналами та фахівцями.

За даними Державної служби статистики України проаналізовано основні показники безробіття, кількість безробітних (за методологією МОП) у 2021 році становить 1,7 млн осіб, з яких 842 000 - жінки та 870 000 - чоловіки. Рівень безробіття (за методологією МОП) становить 10,3% працездатного населення: якщо порівнювати показники за 2021 і 2020 роки, то загальна кількість населення збільшилася на 36,2 000 (2,2%), з них кількість безробітних чоловіків зменшилася на 41 000.

Кількість безробітних чоловіків зменшилася на 41 000, тоді як кількість безробітних жінок зросла на 79 000. Що стосується зареєстрованих безробітних, то кількість безробітних у 2021 році зменшилася на 164,2 тис. (35,7%) порівняно з 2020 роком під час епідемії [31].

За даними Державної служби зайнятості, загальна кількість зареєстрованих безробітних в ДСЗ з січня по жовтень 2022 року становила 239 000 осіб, що відображає склад безробітних за причинами безробіття у 2021 році (за методологією МОП). Найбільша частка безробітних була звільнена за власним бажанням (32,4%) та з економічних причин (27,1%), при цьому основною причиною такого показника стала пандемія, яка кардинально змінила ринок праці; по 10% - звільнення у зв'язку із закінченням строку контракту та трудового

договору, непрацевлаштуванням після закінчення навчання та сезонними роботами звільнення у зв'язку із закінченням терміну дії трудового договору.

Найнижча частка 2,4% - звільнення за станом здоров'я та 0,6% - демобілізація з військової служби. У січні-жовтні 2022 року роботодавці подали до Державної служби зайнятості інформацію про плани масового вивільнення 75,5 тис. осіб (199,4 тис. у січні-жовтні 2021 року та 301 тис. у 2020 році) [31].

За даними Державної служби зайнятості, у січні-жовтні 2022 року послугами служби скористалися 969,3 тис. осіб, що на 1,1 млн (47%) менше, ніж у 2021 році, з них 809,3 тис. осіб мали статус безробітного у 2022 році, що на 33,05% менше порівняно з 2021 роком. Проте з 969,3 тис. осіб, які звернулися по допомогу до Державної служби зайнятості, лише 263,6 тис. осіб отримали роботу, що вдвічі менше, ніж у 2021 році, і 217,1 тис. осіб були працевлаштовані, що на 187,7 тис. осіб менше, ніж у попередньому році.

Кількість безробітних, які проходили професійну підготовку або перепідготовку у 2022 році, становила 24,8 тис. осіб порівняно з 60,6 тис. у 2021 році. Зокрема, 737,5 тис. осіб отримували допомогу по безробіттю, тоді як кількість безробітних, які отримували матеріальну допомогу, зменшилася на 342,3 тис. осіб. Крім того, кількість зареєстрованих вакансій у 2022 році становила 357,6 тис., що вдвічі менше, ніж у 2021 році.

Кількість користувачів державної служби зайнятості у 2020 році була такою 2,2 мільйона, з них 1,2 мільйона були зареєстровані як безробітні. Допомогу по безробіттю отримували 1,1 млн осіб. За сприяння центрів зайнятості було працевлаштовано 606 000 осіб, з них 385 000 були зареєстрованими безробітними.

У 2020 році 93 000 безробітних проходили професійне навчання за підтримки Державної служби зайнятості. Зокрема, 48 000 безробітних навчалися в центрах професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості, 100 000 осіб були залучені до громадських та інших робіт тимчасового характеру.

Прикладами видів громадських робіт є благоустрій територій, прибирання місць поховань, допомога людям з вадами зору, підтримка сімей учасників АТО, робота в соціальних установах та реставрація історичних пам'яток [31].

За даними Національного статистичного управління, з січня по жовтень 2022 року найбільше безробітних було в сільському господарстві (26%), переробній промисловості (15%), торгівлі (15%) та державному управлінні й обороні (9%); у 2021 році 22% працювали в сільському, лісовому та рибному господарстві, 20% - у державному управлінні, обороні та обов'язковому соціальному страхуванні, 15% - у торгівлі та 12% - у переробній промисловості.

Таким чином, у 2020 році 18% будуть зайняті у торгівлі, 15% - у переробній промисловості та 12% - у державному управлінні. Найбільші частки зайнятості у 2022 році будуть у неформальних секторах економіки - сільському господарстві

та торгівлі. Це пов'язано з тим, що ці сектори найменше постраждали під час бойових дій.

Від початку бойових дій найбільше постраждали південні, північні та східні регіони України. Як наслідок, багато підприємств були зруйновані або були змушені закритись і перенести свої виробничі потужності в центральні та західні регіони.

Крім того, багато людей, які втратили попередню роботу і шукають нову, переїжджають до центральних і західних регіонів України [31].

26 квітня 2022 року Соціологічна група "Рейтинг" провела 9-е загальнонаціональне опитування і виявила такі результати: з початку квітня кількість людей, які планують повернутися додому найближчим часом, дещо зменшилася (з 29% до 22%).

З іншого боку, зросла кількість тих, хто хоче повернутися трохи пізніше (з 24% до 31%). Кількість тих, хто має намір повернутися додому після закінчення війни, залишилася майже незмінною (43%).

Поступово зростає кількість українців, які повертаються на роботу. Наразі 59% тих, хто мав роботу до війни, продовжують працювати (46% у березні).

Зокрема, зросла кількість людей, які працюють у звичайному режимі (з 23% до 32%). 24% працюють неповний робочий день або віддалено, а 3% почали працювати на новій роботі. Найбільше людей, які зараз працюють, мешкають у Західному та Центральному регіонах (близько 60%). На Півдні працюють 52%, а на Сході - близько 40%.

У центральній, південній та східній частинах країни спостерігається помірне відновлення зайнятості. На заході ситуація стабілізувалася з початку квітня. Водночас, 39% тих, хто мав роботу до війни, все ще залишаються безробітними.

54% респондентів, які втратили роботу під час війни, вірять, що знайдуть нову роботу; 40% - не вірять; і лише 12% тих, хто втратив роботу під час війни, вірять, що зможуть повернутися на стару роботу. Останніх найбільше серед мешканців сіл, людей старшого віку та жінок.

Важливо зазначити, що дві третини респондентів, які втратили роботу через війну, готові змінити місце роботи. 58% респондентів готові перекваліфікуватися на іншу професію, а 49% готові працювати в іншій частині країни. Найбільше людей, готових змінити професію або місце роботи, серед мешканців Східного регіону [32].

За словами незалежного HR-експерта Тетяни Пашкіної, ситуація ускладнюється тим, що багато виробничих потужностей знаходяться на тимчасово окупованих територіях, перебувають в аварійному стані, були вимушені передислоковані або не можуть працювати на повну потужність через ринкові та логістичні обмеження.

Ціни зростають, а обсяги продажів падають. Це вкрай ускладнює подолання безробіття в найближчому майбутньому. Наприклад, наразі існує у 2,5-3 рази менше вакансій, ніж у довоєнний період, хоча кількість шукачів роботи майже така ж, як і до війни [33].

За даними ООН, майже сім мільйонів людей залишили свою батьківщину з початку війни, а близько чотирьох мільйонів українців зареєстрували тимчасове проживання в ЄС. Деякі громадяни з того часу повернулися додому, але, за оцінками експертів, ці тимчасові трудові втрати становлять щонайменше 5 мільйонів осіб.

Ми, українці, маємо бути готові до того, що частина з цих п'яти мільйонів людей, на жаль, не повернеться [37]. Незрозуміло, як і за рахунок чого відбудовуватиметься країна. Тому що вже почалася активна інтеграція багатьох наших співвітчизників за кордоном", - говорить Юлія Черватюк, експерт з адвокації БФ "Право на захист". Певні успіхи вже є, але очевидно, що всі вони потребують перегляду та оновлення.

Зокрема, багато з раніше прийнятих документів є декларативними і не мають механізмів практичної реалізації. А без таких інструментів, звісно, не можуть функціонувати самі структури. Ключове питання полягає в наступному. Ми повинні зрозуміти, як повернути людей в Україну і як залучити людей з інших країн" [34].

Загалом цього року безробітними є 969,3 000 осіб, а до 2021 року ця цифра сягне майже двох мільйонів. Існує кілька причин низької кількості безробітних, зареєстрованих в Україні. Найочевидніша з них - виїзд великої кількості українців за кордон. Лідія Ткаченко, провідний науковий співробітник Інституту народонаселення і суспільства ім. М.В. Птухи НАН України, у розмові з "Словом і Ділом" звернула увагу на кілька інших моментів. За її словами, частину інформації Державна служба зайнятості отримує зі звітів роботодавців (Під час воєнного стану компаніям дозволено відтермінувати подання такої інформації.) Тому поточна статистика Державної служби зайнятості не є повною і потребує відповідного уточнення. Також не зовсім зрозуміло, яким чином ДСЗ отримує дані з тимчасово окупованих територій, зазначає Ткаченко. "Зменшення кількості зареєстрованих безробітних може бути пов'язане, в основному, зі скороченням на територіях, підконтрольних українській владі. Наприклад, центри зайнятості у Мелітополі та Херсоні можуть не передавати дані на підконтрольну територію або взагалі не працювати. Це означає, що певна кількість людей не має можливості подати заяву або зареєструватися в місцевому центрі зайнятості, або просто не має на це часу. "Багато людей виїхали за кордон або в інші регіони і розглядають своє місце проживання як тимчасове", - пояснює експерт [35].

Висновки до другого розділу

У другому розділі було проведено всебічний аналіз поточного стану ринку праці в Україні, включаючи оцінку рівня безробіття, зарплат і умов праці. Особливу увагу було приділено промисловим підприємствам, зокрема металургійній галузі, яка зазнала значних втрат протягом 2022 року. Незважаючи на певні спроби відновлення, ця галузь досі не досягла попереднього рівня потужності, що свідчить про глибокі структурні проблеми. Показники роботи металургійних підприємств у липні (0,26), жовтні (0,1) та грудні (0,17) відображають нестабільність та виклики, з якими стикається галузь.

Аналіз ринку праці за регіонами України виявив суттєві відмінності у рівні соціально-економічного розвитку. Різні регіони стикаються з унікальними проблемами, що зумовлені макроекономічними факторами та локальними умовами. Ці диспропорції ускладнюють формування єдиної стратегії розвитку ринку праці на національному рівні і вимагають регіонально специфічних підходів. Виявлені проблеми підкреслюють необхідність децентралізованого підходу до вирішення соціально-економічних викликів та підтримки окремих регіонів.

Розроблений план статистичного спостереження поточних тенденцій ринку праці в Україні дозволить більш систематично відстежувати зміни та оперативно реагувати на них. Аналіз даних Державної служби статистики України за 2020 та 2021 роки показав зменшення кількості зайнятого населення з майже 16 млн осіб у 2020 році до 15,6 млн осіб у 2021 році. Цей спад є тривожним сигналом, що вказує на необхідність вдосконалення управління ринком праці та розробки нових стратегій для залучення населення до активної трудової діяльності.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що ринок праці в Україні знаходиться у складному стані, особливо в умовах постійних економічних та політичних викликів. Для забезпечення стабільного розвитку ринку праці необхідно здійснювати комплексні заходи, спрямовані на підтримку промисловості, усунення регіональних диспропорцій та підвищення рівня зайнятості. Ефективне управління ринком праці має базуватися на актуальних статистичних даних та передбачати гнучкі, адаптовані до регіональних умов підходи, що дозволить забезпечити стабільне економічне зростання і соціальну стабільність в країні.

РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

3.1 Визначення тенденцій розвитку ринку праці в Україні

Зайнятість населення є одним з головних орієнтирів розвитку соціально-економічної системи, що визначає реорганізацію фінансових, матеріальних і трудових ресурсів у національній економіці, розміщення продуктивних сил і шляхи підвищення якості зайнятості та рівня життя населення. Вона також визначає шляхи підвищення якості та рівня життя населення.

В Україні процес формування національного ринку праці відбувається поступово і суперечливо, оскільки в минулому ця сфера була однією з найбільш трансформованих.

Сьогодні ринок праці адаптується до кризових потрясінь так само, як і на початку 1990-х років. До них відносяться використання неповного робочого часу та затримки з виплатою заробітної плати. Основними макроекономічними перешкодами для ефективної моделі ринку праці є низька продуктивність праці, відсутність серйозних структурних змін у вітчизняній економіці, високий рівень тінізації та низькі ціни на робочу силу.

Національне законодавство у сфері зайнятості спрямоване насамперед на допомогу традиційним групам ризику та тим, хто перебуває під загрозою звільнення з промислових або інших підприємств.

Питання довгострокової економічної віддачі від праці, найбільш цінної з точки зору людини, залишається невирішеним. Реальною небезпекою для країни є погіршення структури зайнятості та людського потенціалу внаслідок скорочення зайнятості в галузях, що потребують якісної робочої сили, і збільшення зайнятості в торгівлі та посередницькій діяльності, переважно в неформальному секторі.

Головним багатством будь-якої країни чи регіону є населення та рівень його розвитку. Молодь - це категорія населення, яка має найбільший потенціал для розвитку та державотворення. Для того, щоб використати цей потенціал, молодим людям потрібно дати можливість реалізувати свій потенціал у світі праці. Тому дуже негативно, що молоді люди змушені починати своє трудове життя як безробітні.

Ринок праці - це сфера, яка не може нормально функціонувати без "материнської підтримки" з боку держави. Тому перспективи розвитку молодіжного сектору забезпечуються нормативно-правовими документами на національному та регіональному рівнях, а також відповідними цільовими програмами.

В останні роки Уряд України став дещо активніше сприяти працевлаштуванню молоді, визнаючи, що люди віком до 35 років є потужним джерелом соціального та економічного розвитку. З цією метою на державному рівні 1 січня 2013 року набув чинності новий Закон "Про зайнятість населення". Цей закон містить кілька положень, спрямованих на сприяння зайнятості молоді [36]:

1. у статті 14 цього закону йдеться про встановлення квотування робочих місць та додаткових гарантій на підприємствах для сприяння працевлаштуванню молоді, яка вперше виходить на ринок праці. Однак такі гарантії існують лише протягом трьох місяців після закінчення або припинення навчання молоді людини.

Іншими словами, ця норма закону є надзвичайно позитивною і потрібною, але законодавець вирішив її обмежити. Крім того, не всі випускники зможуть працевлаштуватися за цією квотою, оскільки перший пошук роботи зазвичай займає півроку.

2. ще одна стаття закону передбачає державну підтримку молодих працівників, які працюють у селах і селищах. А саме, молодим працівникам, які працюють у сільській місцевості, держава надає безкоштовне житло та допомогу у розмірі 10-кратної мінімальної заробітної плати (наразі це 11 470 грн). Закон також спрямований на зниження рівня безробіття серед молоді, але чи достатньо робочих місць у селах і селищах, які відповідають рівню освіти молодих людей? Крім того, скільки людей у віці до 35 років виїжджають з урбанізованих міст і не обов'язково мають всі зручності, до яких звикла молодь.

3. Відповідно до статті 29, студенти вищих навчальних закладів та учні професійно-технічних навчальних закладів, які продовжують навчання з отриманням професії (кваліфікації), мають право проходити стажування на підприємствах, в установах, організаціях за отриманою професією.

Стажування визначається договором і здійснюється у вільний від навчання час. Тривалість стажування за договором не може перевищувати шести місяців. Роботодавець зобов'язаний внести запис про стажування до трудової книжки.

Таким чином законодавець гарантує, що випускники навчальних закладів можуть виходити на ринок праці лише після набуття певного досвіду. Це пов'язано з тим, що це дуже необхідний пункт, оскільки роботодавці здебільшого відмовляються брати на роботу молодих людей без досвіду.

Хоча новий Закон "Про зайнятість населення" не є досконалим і не може бути повністю адаптований до реалій молодіжного ринку праці, положення, прийняті в цьому законі, є кроком до поліпшення ситуації з молодіжним безробіттям.

Крім того, 1 січня 2013 року набув чинності Закон "Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, підвищення кваліфікації та перепідготовку робітничих кадрів, наукових, науковопедагогічних

та робітничих кадрів". Закон вже давно введено в дію. З метою реалізації положень цього закону 20 травня 2013 року Рада Міністрів України прийняла Постанову "Про затвердження Методики розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта або докторанта" [37].

Прийнята методика спрямована на вдосконалення та впорядкування процедури планування, аналізу та контролю за витрачанням коштів державного бюджету на виконання державного замовлення на підготовку фахівців. Вищезгаданий закон та ця методика дадуть змогу краще планувати кошти державного бюджету на підготовку фахівців різних спеціальностей на різних рівнях освіти.

Це сприятиме зменшенню невідповідності між попитом та пропозицією молодих робітничих кадрів для України в цілому.

Ще одним кроком на шляху подолання безробіття, в тому числі молодіжного, стало прийняття Кабінетом Міністрів України 13 березня 2013 року постанови "Про затвердження Порядку компенсації роботодавцям частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування". Постанова визначає механізм виплати компенсації Пенсійним фондом України роботодавцям у розрізі адміністративно-територіальних одиниць.

Розмір такої компенсації становить 50% фактичних витрат на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за кожною особою, працевлаштовану на нове робоче місце. Постанова дозволяє роботодавцям створювати нові робочі місця, доступні для молоді. Постанова поширюється лише на роботодавців, які створюють нові робочі місця після початку 2013 року і протягом 12 місяців з дня укладення трудового договору з новим роботодавцем виплачують щомісячну заробітну плату в таких розмірах платять не менше третини мінімальної заробітної плати [38]. Постанова також зобов'язує роботодавців збільшувати розмір оплати праці на новостворених робочих місцях. З точки зору зайнятості молоді та молодіжного безробіття це положення є позитивним.

Однак очікується, що роботодавці будуть наймати на такі нові робочі місця тих, хто найбільш впевнений у своїх здібностях, тобто тих, хто має значний досвід роботи. Отже, проблема створення робочих місць для молоді ще далека від вирішення.

20 березня 2013 року Уряд прийняв Постанову "Про затвердження Порядку організації громадських та інших робіт тимчасового характеру". Молодь також бере участь у громадських роботах. Участь молодих людей у тимчасових та громадських роботах підтримує економічну ситуацію, надаючи їм додатковий дохід, підвищує мотивацію до праці, покращує соціальне забезпечення та інші пільги. Основною перевагою Постанови "Про затвердження порядку організації

громадських та інших робіт тимчасового характеру" є те, що в майбутньому громадські роботи фінансуватимуться порівну (50:50) за рахунок коштів Фонду соціального страхування на випадок безробіття та місцевого бюджету, а також за рахунок роботодавців та інших джерел. Раніше фінансування здійснювалося переважно з Фонду страхування на випадок безробіття [39].

Як свідчить досвід інших країн, у країнах Східної Європи молодь становить менше 30% робочої сили, але більше 15% безробітних у віці до 25 років. В Україні 15,3% безробітних - це безробітна молодь, яка закінчила середні та вищі навчальні заклади різних рівнів акредитації.

Тому необхідність подолання глибоко вкорінених стереотипів у ставленні та поведінці, позитивного впливу на формування нових систем життєвих цінностей підтверджується динамікою соціальної та професійної орієнтації молоді.

Адаптація цієї категорії молоді до ринкового середовища визначає як перспективи якісного оновлення робочої сили, так і успіх реформування суспільних відносин в цілому. Водночас, незважаючи на сучасне зниження значення праці як базової соціальної цінності, перспективи соціального становлення молоді визначають як якісне оновлення робочої сили, так і успіх реформування суспільних відносин в цілому.

Перспективи соціального становлення працівників чітко пов'язані з вирішенням проблеми професійного вибору та можливістю самореалізації в обраній сфері трудової діяльності. У відносинах з ринком виникає необхідність суттєвої зміни традиційного підходу до організації роботи з молоддю в бік гуманізації, підвищення гнучкості та динамічності реагування на мінливі соціальні умови.

Враховуючи світовий досвід та особливості нашої країни, перспективними напрямками регулювання зайнятості молоді вважаю такі:

- формування правового, соціально-економічного, інформаційного та матеріального підґрунтя для розвитку в межах національної системи професійно-технічної освіти;
- забезпечення цілісності функціонування різних структур у системі професійної освіти, включаючи навчальні заклади, служби зайнятості, соціальні служби та молодіжні організації. З метою трансформації економіки України в соціальне ринкове господарство необхідно вивчати і раціонально використовувати досвід країн, де сформувалися ринкові відносини.

Слід зазначити, що регулювання ринку праці є найбільш ефективним у тих країнах, де:

1. політика зайнятості є невід'ємною частиною загальноекономічного механізму соціального регулювання;

2. заходи державної політики зайнятості реалізуються не лише державною службою зайнятості, а й включають діяльність галузевих міністерств, підприємств та організацій різних форм власності

3. найважливіші аспекти стимулювання попиту на робочу силу включені до сфери політики зайнятості.

Основними викликами для покращення залучення населення до громадських робіт є:

- Підвищення економічних стимулів для галузей, регіонів та підприємств до реалізації проектів громадських робіт через податкові пільги для реалізації проектів громадських робіт;
- Сприяння збільшенню обсягів реалізації громадських робіт;
- Розробка та реалізація комплексу заходів щодо мотивації безробітних до участі у громадських роботах (додаткове соціальне забезпечення такого виду зайнятості).

Варто також розповісти про розвиток ринку праці в умовах повномасштабного вторгнення. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну вже завдало шкоди різним сферам людського життя. Безсумнівно, ринок праці також серйозно постраждав від бойових дій.

Варто зазначити, що в перші тижні війни ринок праці майже "обвалився", але в наступні місяці він виявився гнучким і пристосовується до нових, хоча і менш стабільних умов виживання. За даними Міжнародної організації праці ООН, 4,8 мільйона українців втратили роботу з початку російського військового вторгнення [40].

Кількість втрачених робочих місць майже в усіх галузях, включаючи ІТсектор, кількість вакансій значно зменшилася. Певний час люди перебували в стані паніки.

Не знаючи, що буде завтра і які подальші дії робити, люди деякий час панікували: враховуючи попередній кризовий досвід з пандемією COVID-19, ринок праці зіткнувся з новими викликами та загрозами.

Однак після значного падіння у березні та квітні ринок адаптувався і почав відроджуватися. Війна стала рушійною силою для появи пластичності та нових тенденцій у відносинах між роботодавцями та потенційними кандидатами: за словами керівника порталу Work.ua, до війни було близько 90 000 вакансій на день; у повоєнні дні їхня кількість знизилася до 6 000, а зараз зростає на 10% щотижня. У травні ринок збільшився на 50% порівняно з попереднім місяцем [41].

Натомість, за даними порталу Rabota.ua, кількість вакансій зростає на 3-6% щотижня. Через сто днів після війни кількість вакансій сягнула 23 000 на день, що становить 22% від довоєнного показника. Це свідчить про те, що ринок відновлюється [42].

Пріоритети щодо робочих місць на ринку праці також суттєво змінилися. Найбільше вакансій пропонується у сфері торгівлі. Це пов'язано з великою кількістю магазинів з продажу продуктів харчування та товарів повсякденного попиту. Такі професії, як продавці та касири, були затребувані і в мирний час.

Також є попит на фахівців у сфері транспорту, логістики та складування (8% усіх поточних вакансій), тоді як вакансій в ІТ-секторі не так багато, як у мирний час, - лише 7% усіх поточних вакансій і 40% довоєнних вакансій, причому ІТ-сектор є найбільш мобільним і гнучким. До першої десятки галузей з найбільшою кількістю вакансій входять гірничодобувна промисловість, сільське господарство, фінанси, охорона здоров'я, фармацевтика, фармація та харчова промисловість. Примітно, що вакансії для керівних посад і топменеджерів майже зникли, натомість дедалі популярнішими стають робітничі професії.

Для працівників, які займали переважно адміністративні посади потребують зміни роботи, це пов'язано з тим, що їм потрібно змінити профіль або розглянути менш оплачувані некерівні посади.

Така зміна тенденції пояснюється тим, що в нинішніх умовах більшість працівників не мають можливості змінити свій профіль або фізично (відсутність курсів перепідготовки через військові дії), або фінансово (брак фінансування). Навіть якби була можливість перекваліфікації, фінансування відсутнє. Таким чином, почалася так звана "Ера роботодавця".

За різними даними, зараз в Україні на одну вакансію претендують 7-15 фахівців. Попередньо потенційні працівники переглядали вакансії та перевіряли умови праці, заробітну плату, місце роботи та культуру компанії. Зараз ситуація змінилася, і роботодавці отримують неймовірну кількість відповідей.

Наприклад, сайт Rabota.ua минулого року отримував 43 резюме на одну вакансію, а зараз отримує 190 резюме; сайт Work.ua отримував 35 резюме на одну вакансію в той самий період, а зараз отримує 172 резюме на одну вакансію було отримано [43].

Змінилася і "географія" вакансій. З початком війни багато людей втратили домівки та роботу і були змушені мігрувати до інших міст, віддалених від зони бойових дій. За офіційними даними, 7,1 мільйона людей стали внутрішньо переміщеними особами. Таким чином, найбільший тягар лягає на західні регіони країни.

Компанії також переїжджають до регіону, щоб вести бізнес у безпечному середовищі: станом на 5 квітня 1 417 компаній звернулися з проханням перевезти їхнє виробниче обладнання, 178 компаній вже переїхали, 465 компаній були переведені для перевезення, а 67 компаній вже переїхали і працюють [44].

У стані війни переміщення людей і передислокація підприємств є більш ніж необхідною, але з огляду на концентрацію переміщених людей і обладнання на території, західні регіони України наразі перебувають під великим напруженням.

Навіть у мирний час західні регіони України були базою для трудових мігрантів, які виїжджали на заробітки за кордон, але тоді вони не мали такого економічного навантаження.

Вакансії в Західній Україні становили 31% від загальної кількості, з яких 16% були набрані у Львові та Львівській області. Далі йшли Тернопільська, Волинська та Закарпатська області (по 3% від загальної кількості вакансій у кожній області) [45].

Особливо варто відзначити, що Львівщина є регіоном з найбільшою кількістю вакансій серед західних областей, причому сектор продажів є найпопулярнішим сектором зайнятості в цьому регіоні, на який припадає 15% від загальної кількості вакансій.

Наступними за популярністю є транспорт, логістика та праця (по 12%). На третьому місці - медичний та фармацевтичний сектор, на який наразі припадає 11% усіх робочих місць [46].

Варто також зазначити, що найпопулярнішими професіями, які пропонують роботодавці, є менеджери з продажу, продавці-консультанти, діловоди, водії навантажувачів, водії, приймальники, електрики, автомеханіки, фармацевти та медичні працівники [46]. Однак слід зазначити, що, незважаючи на позитивні тенденції у розвитку ринку праці, які спостерігаються протягом післявоєнних 100 днів, існують потенційні загрози якісному функціонуванню ринку праці в нинішній несприятливій ситуації, такі як:

- Зростання безробіття. За даними Державної служби зайнятості, станом на квітень 283 356 безробітних подали заявки на 25 326 вакансій [47]. Ці дані є досить поверхневими: значна кількість підприємств припинила свою діяльність, а працівники офіційно не зареєстровані як безробітні і шукають роботу самостійно;

- Неплатоспроможність населення. Це призводить до зниження попиту на багато товарів і послуг, які були доступні в звичайні часи. Людям важко купувати предмети першої необхідності. Як наслідок, кілька малих і середніх підприємств закриваються, тому що вони не зможуть закуповувати сировину, платити за оренду та комунальні послуги, виплачувати зарплати. Це призводить до скорочення робочих місць і зростання безробіття;

- Переміщення людей та працівників призведе до посилення конкуренції за єдине доступне робоче місце в деяких регіонах (особливо в західних областях України) та обмеженої кількості робочих місць. Міграція "синіх комірців" матиме значний вплив на ринок праці України. За офіційними даними, навіть у мирний час з України виїхало 5,5-6 мільйонів працездатних людей, а з початку повномасштабної війни - 4,2 мільйона [48].

Під час бойових дій країну залишали переважно жінки та діти, але якби вони змогли знайти роботу за кордоном і забезпечити себе, особливо якщо в Україні не залишилося житла, то ця частка біженців не повернулася б назад.

Більшість людей, які мали стабільну роботу за межами України до початку бойових дій, не мають наміру повертатися, оскільки за кордоном вони мають стабільний дохід і кращі умови праці. Вони не можуть знайти роботу, яка б гарантувала їм засоби до існування, що збільшує навантаження на соціальну інфраструктуру. В основному це відбувається у випадках, коли це стосується переважно внутрішньо переміщених осіб та тих, хто проживає в зонах бойових дій і потребує соціальної підтримки з боку держави. Крім того, внутрішньо переміщені особи мають сім'ї, і їхні діти потребують місця в навчальних закладах.

У більшості випадків це наразі є проблемою через брак місць у дошкільних та шкільних закладах, і відвідування таких закладів має бути пріоритетом, а саме забезпечити безпечні місця, тобто бомбосховища. Особливу увагу слід також приділити пенсіонерам та інвалідам, які потребують регулярних медичних оглядів та ліків;

- Переміщення компаній за кордон. Це означає, в першу чергу, скорочення надходжень до державного бюджету, втрату робочих місць та відтік провідних фахівців.

Низка країн ЄС вже спростили умови реєстрації та роботи іноземних компаній, спростили можливості працевлаштування для ВПО та зробили безкоштовною медицину та освіту для дітей, зокрема, Польща та Німеччина.

Україна зазнала значних людських втрат, які безпосередньо впливають на ринок праці. Навіть якщо розглядати сценарій, за яким бойові дії припиняться завтра, руйнування, яких зазнала Україна, вже є масштабними. Тому держава потребує радикальних реформ і програм для відновлення та відбудови країни і створення умов для повернення працездатного населення у післявоєнний період.

Стабілізація повоєнного ринку праці. Україна має значні ресурси для ефективного відновлення ринку праці.

Перш за все, це людський капітал. Українці - освічений, креативний, талановитий і працьовитий народ. Сучасна українська молодь є різнобічно розвиненою і виросла в умовах, коли її вчили критично мислити та адаптуватися, з акцентом на розвиток і самоосвіту.

А ще їх навчили критично мислити та адаптуватися до будь-яких умов праці. Саме тому людський капітал є одним з ключових елементів для ефективного відновлення країни.

Незалежно від тривалості бойових дій, для успішного економічного розвитку необхідно негайно розробити програму відновлення. Програма стабілізації ринку праці повинна включати такі аспекти, які мають стосуватися як українців, так і іноземців.

Повинні включати механізми залучення трудових мігрантів у національну економіку та сприяння їхньому поверненню. Що стосується іноземних мігрантів, то першочерговим завданням має бути визначення, з яких країн приймаються

мігранти, якими видами діяльності їм дозволяється займатися і які умови держава може їм забезпечити. Участь іноземних мігрантів на ринку праці характеризується позитивним впливом на економіку і тому потребує особливої уваги в таких сферах

- Створення ефективних умов для самозайнятості;
- Реформа системи соціального захисту; Поліпшення умов праці; Удосконалення системи оплати праці; Перегляд та зміна структури оплати праці фахівців; Підвищення заробітної плати до середньоєвропейського рівня;
- Популяризація робітничих професій та підвищення їх престижу;
- Розвиток та підтримка високотехнологічних галузей промисловості та сільського господарства на національному рівні;
- Створення ефективних програм перепрофілювання та підвищення кваліфікації; розвиток програм зайнятості молоді; запровадження дуальної освіти;
- Створення взаємопов'язаних шкал психологічних, соціальних та педагогічних орієнтацій для визначення професій та ідентифікації компетенцій у конкретних професійних сферах.
- Створення умов для розвитку соціально-економічної діяльності в сільській місцевості; створення робочих місць у селах і громадах; розробка та реалізація програм розвитку; стимулювання праці в сільській місцевості.
- Вжиття заходів щодо подолання тіньової економіки та тіньової зайнятості;
- створення механізмів для формування сприятливого внутрішнього інвестиційного клімату;
- державна підтримка створення нових робочих місць
- Впровадження процесів, спрямованих на сприяння розвитку малого та середнього бізнесу та усунення правових прогалин у цьому секторі; зменшення податкового та кредитного тиску; спрощення дозвільних процедур для суб'єктів малого та середнього бізнесу;
- Розширити джерела фінансової підтримки бізнесу шляхом надання субсидій та залучення іноземних інвестицій;
- Підтримка будівництва індустріальних парків, розвиток інноваційних підприємств, активізація та підтримка стартапів, цифрова трансформація бізнесу, міжнародне партнерство тощо.

Вищезазначені пропозиції не лише сприяють розвитку ринку праці, але й мають позитивний вплив на розвиток економіки держави. Зокрема, ці пропозиції мають довгостроковий характер і можуть розвиватися та вдосконалюватися паралельно з розвитком ринку праці.

Очікується, що вони також будуть взаємодіяти з глобальним ринком. Варто зазначити, що запропонований набір механізмів має бути розроблений вже зараз

і може бути впроваджений у небойових зонах. При цьому можна проаналізувати слабкі місця, протестувати гнучкість системи щодо зовнішніх чинників і напрацювати її для подальшого розвитку.

Початок бойових дій призвів до колапсу на українському ринку праці, на який вплинула паніка населення через події, що відбуваються в країні. Однак через деякий час ринок праці почав відновлюватися і повернувся до свого нормального ритму. Було виявлено деякі зміни в професійних пріоритетах: ІТсектор залишається в першій десятці.

Проте робітничі професії та професії з високими можливостями працевлаштування не входять до трійки лідерів. Натомість робітничі професії та професії у сфері торгівлі користуються більшим попитом.

Незважаючи на сприятливу кон'юнктуру ринку праці під час війни, значну кількість роботи можна знайти в західному регіоні. Однак, чим довше затягується війна, тим більше дестабілізованим стає ринок праці і тим більше навантаження на соціальну сферу західних регіонів і державу. Така ситуація призводить до зростання безробіття, зниження платоспроможності держави та підвищення рівня безробіття.

Це призводить до зростання безробіття, зниження платоспроможності держави, еміграції за кордон та закриття підприємств. З огляду на ці ризики, було запропоновано кілька механізмів і заходів для стабілізації ринку праці в післявоєнний період.

Ці механізми та заходи слід розробляти та впроваджувати вже сьогодні, оскільки вони спрямовані на швидкий економічний розвиток та покращення соціальних умов і мають бути розроблені та впроваджені вже сьогодні.

Основними з них є повернення внутрішньо переміщених осіб, програми перекваліфікації та переорієнтації, покращення соціального забезпечення, залучення коштів інвесторів для розвитку економіки та реформування державної політики щодо малого та середнього бізнесу, сприяння зайнятості "синіх комірців" та розробка програм зайнятості молоді.

Враховуючи вищесказане, можна чітко зазначити, що ринок праці є відносно самостійною складовою економіки країни, здатною до саморегулювання і вкрай непередбачуваною. Однак, існування ринку праці не можна взагалі відокремлювати від усіх інших ринків праці. Адже ринки праці мають функціональні зв'язки з ринками товарів і послуг. Потреба суспільства в певних товарах і послугах спричиняє зміни попиту на ринку праці. Подібна ситуація спостерігається на ринках освіти, інформації, капіталу та нерухомості. Відносна незалежність ринку праці пов'язана з унікальністю цього ринку. Ця унікальність полягає в тому, що тільки на цьому ринку є товар робоча сила і механізми впливу, притаманні лише ринку праці, інфраструктура, спосіб визначення попиту та пропозиції тощо.

Звідси випливає, що ринок праці є складною ланкою в економіці країни і відіграє важливу роль у забезпеченні добробуту її громадян.

Ринок праці є динамічною одиницею в системі економічних показників, що відображає рівень розвитку громадянсько-трудоких відносин і стимулює підвищення потенціалу робочої сили та ефективності її використання. Сучасні зміни в економіці України пов'язані з проведенням низки реформ (пенсійна реформа, запровадження нового трудового законодавства, податкова реформа, запровадження єдиної системи соціального страхування).

Однак не слід вважати, що ці реформи є остаточними і що український ринок праці буде функціонувати ідеально після їх впровадження. Навпаки, нинішні реалії вимагають багато інших реформ.

Наприклад, потребує вдосконалення система оплати праці. Адже диференціація цін є неприйнятною для успішного функціонування ринку праці. Необхідно запровадити спеціальні опції для допомоги певним групам людей, які є безробітними з певних причин.

Слід звернути увагу на запобігання безробіттю через створення робочих місць як пріоритетний напрям розвитку ринку праці. Існує два способи створення робочих місць: фінансування існуючих підприємств з державного бюджету та стимулювання їх розвитку і розширення; або залучення іноземних інвесторів для створення нових підприємств і, таким чином, створення робочих місць. Зрозуміло, що другий спосіб є набагато кращим, тому, що капітал приходить разом з новими робочими місцями.

Наша країна стрімко будує розвинену систему зайнятості, яка підтримується активним інвестиційним процесом у різні соціальні сфери, інфраструктуру та найперспективніші галузі економіки.

Створено Державну службу зайнятості, запроваджено систему перепідготовки кадрів, формалізовано прожитковий мінімум та мінімальну заробітну плату. Звичайно, ці показники не є новими, але їх існування є необхідним.

Аналіз ринку праці в Україні показує, що формування ринку праці європейського зразка відбувається дуже повільно. Це пов'язано з наступними факторами:

- Повільна структурна перебудова української економіки, що призвела до зниження ВВП на душу населення та збільшення зовнішнього державного боргу.
- Повільні та неефективні темпи приватизації державної власності.
- Низький рівень кредитування малого та середнього бізнесу. Це призводить до низької мобільності робочої сили. Це означає, що держава не в змозі забезпечити нові робочі місця для своїх громадян;
- Відсутність іноземних інвестицій у вітчизняну економіку.

Присутність іноземних інвесторів дала б поштовх до створення нових підприємств, що, в свою чергу, створило б нові робочі місця. У кількісному

вимірі, незважаючи на позитивні зрушення на ринку праці, проблеми залишаються як зараз, так і, ймовірно, на найближчі кілька років.

Перш за все, це проблеми, пов'язані з трудовою міграцією, зростанням кількості неформальних працівників, дисбалансом між попитом і пропозицією, а також тимчасово недовикористаними територіями країни, на які припадає значна частина національного багатства (і зайнятості).

Другою причиною є масова втрата національного багатства (а отже, і зайнятості). Ще одна причина полягає в тому, що держава наразі не в змозі гарантувати адекватний соціальний захист незахищеного населення. Тим не менш, низка реформ, які ми вже впроваджуємо та пропонуємо, можуть покращити ситуацію на ринку праці в Україні

3.2 Структурно-динамічний аналіз розвитку ринку праці в Україні

Війна збільшила ризик і невизначеність, створила перешкоди для вільного переміщення факторів виробництва, в тому числі робочої сили, зруйнувала систему ринку праці та його ефективне функціонування.

Економічні проблеми в поєднанні зі значною внутрішньою міграцією та припливом біженців призвели до масової втрати робочих місць і доходів.

Зростання безробіття, соціальної ізоляції, гендерна нерівність, дискримінація на робочому місці, в тому числі серед молоді, та широке поширення бідності є одними з основних негативних соціальних наслідків війни.

Втрата або пошкодження виробничих активів та інфраструктури, а також порушення ланцюгів поставок роздрібної торгівлі послабили потенціал ринку праці, що призвело до перебоїв у роботі та втрати можливостей працевлаштування для більшості українців. МСП стикаються зі зменшенням можливостей для фінансової підтримки своїх працівників, і українські МСП вже звільнили 1,07 мільйона працівників. Переміщення та вимушена міграція пов'язані не лише зі змінами в структурі ринку праці, а й зі змінами в структурі пропозиції та насиченості.

Це призвело до змін у структурі пропозиції та насиченості фахівцями за регіонами. У регіонах, які найбільше постраждали від російської військової агресії, кількість робочих місць зменшилася, а конкуренція зросла.

Дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили став більш вираженим. Попит на робочу силу різко впав через скорочення попиту на товари та послуги, логістичні проблеми та невпевненість у завтрашньому дні.

Крім того, ринок праці в країні був сильно затьмарений, оскільки багато вакансій пропонувалися на умовах неповного робочого дня та інших форм зайнятості, а не найму на постійній основі.

За таких обставин зрозуміло, що українці не можуть розраховувати на встановлену законом заробітну плату, соціальні гарантії (наприклад, лікарняні) та трудовий стаж.

Війна призвела до зниження рівня заробітної плати, оскільки кількість безробітних значно перевищує кількість наявних робочих місць: при доході 2481 грн для здорової людини у 2022 році частка населення за межею фактичного прожиткового мінімуму може сягнути 70 %.

Стабілізація післявоєнного ринку праці є критично важливим завданням з огляду на появу різних груп, які постраждали від збройного конфлікту, зокрема внутрішньо переміщених осіб, у тому числі дітей і жінок, осіб з інвалідністю та колишніх комбатантів. Специфічні потреби цих груп необхідно враховувати при плануванні та впровадженні сталої реінтеграції.

Важливо розробити ефективні системи управління ринком праці (механізми та інструменти їх реалізації), беручи до уваги поліпшення в освіті, розвитку професійних навичок, соціальному захисті та безпеці.

Зростання зайнятості має бути центральним питанням у процесах післявоєнної відбудови, реінтеграції та повернення до мирного життя. Політичний діалог має охоплювати поточні та довгострокові потреби ринку праці, а також комплексні програми забезпечення прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати та підтримки соціального забезпечення.

У післявоєнний період необхідне більш глибоке "відновлення", ніж у довоєнний період, з точки зору економічного розвитку. Якщо не вжити відповідних заходів, значні втрати робочої сили можуть стати на заваді відновленню та розвитку країни.

Зниження рівня безробіття та стабілізація ринку праці мають стати пріоритетними завданнями урядової політики.

На порядку денному політики уряду Процес реконструкції та реструктуризації вимагатиме перерозподілу робочої сили між секторами економіки.

Необхідно підвищити продуктивність праці. Для вирішення проблем безробіття та перевантаження робочої сили в деяких регіонах країни необхідно розвивати окремі регіони країни. Необхідно розробити короткострокові плани переміщення та переорієнтації деяких підприємств в окремих регіонах країни, а також надання допомоги підприємствам, які не в змозі виплачувати заробітну плату та податки через військові дії.

Створення робочих місць є важливим елементом реінтеграції різних груп, які постраждали від війни.

Воно сприяє економічному розвитку, підвищуючи купівельну спроможність населення. Створення робочих місць є надійним засобом підвищення купівельної спроможності населення та подолання бідності.

Вирішення проблеми дефіциту робочих місць під час війни та післявоєнної відбудови, безперечно, є наскрізним питанням соціальної політики.

Враховуючи соціально-економічну та військово-політичну ситуацію в Україні, без перебільшення, сприяння забезпеченню гідної праці є складним завданням.

Розробити спеціальну національну програму відновлення економіки, включаючи відновлення інфраструктури, особливо соціальної, та житлового фонду, в тому числі із залученням іноземних інвестицій для забезпечення житлом постраждалих громадян, особливо у східних регіонах України. Підтримка розвитку регіональних економік має вирішальне значення для забезпечення самодостатності народу України та східних регіонів України.

Підтримка розвитку регіональної економіки має вирішальне значення для забезпечення самодостатності населення.

Економічний розвиток повинен враховувати концентрацію робочої сили в Україні (у східних та центральних регіонах спостерігається дефіцит робочої сили, а на заході - її надлишок). Держава повинна сприяти вирішенню нагальних проблем вразливих груп населення, які не можуть займатися економічною діяльністю через похилий вік або фізичні вади.

Це забезпечення продуктами харчування, питною водою, освітою, медичним обслуговуванням та житлом.

З початком війни значна частина населення зіткнулася з серйозною проблемою відсутності коштів на харчування, продукти харчування та різні споживчі товари.

Вони стикаються з серйозними проблемами, пов'язаними з тим, що не можуть дозволити собі купити продукти харчування та різні споживчі товари. Там, де люди не мають достатньої купівельної спроможності, просто наявність товарів не є вирішенням проблеми.

Дані, представлені в цій аналітичній записці, базуються на оригінальних загальних аналітичних оцінках, оперативних даних кадрового порталу та соціологічних дослідженнях. Офіційні дані.

Наразі Державна служба статистики не надає даних. Тому Державна служба статистики України повідомляє, що, враховуючи ситуацію, пов'язану з військовим вторгненням, відповідна статистична інформація буде надана після закінчення терміну подання статистичної та фінансової звітності, визначеного Законом України "Про захист інтересів громадян та інших осіб в умовах воєнного або надзвичайного стану".

Адаптація бізнесу Під час війни бізнес та ринок праці в Україні пройшли кілька етапів розвитку в умовах воєнного стану: наприкінці лютого-березні 2022 року активність на ринку праці різко знизилася. У країні закрилося багато підприємств, люди масово втратили роботу. Лише кілька компаній змогли

продовжити свою діяльність, перевівши всіх або частину своїх співробітників у безпечніші регіони або інші країни. Здебільшого це були представники ІТсектору.

Більшість компаній почали налагоджувати комунікацію з працівниками та персоналом, які покинули свої домівки під час початкового "шокового" періоду, протягом декількох днів. Атмосфера турботи про співробітників, яка стала необхідною під час війни, набула зовсім іншого значення та змісту. Серед заходів, вжитих українськими компаніями в перші тижні війни, були налагодження постійного зв'язку з працівниками, психологічна підтримка, дотримання соціальних гарантій, виплата заробітної плати та авансів.

Найпоширенішим заходом було створення окремих чатів для працівників, де відбувалася вертикальна та горизонтальна комунікація. Більшість керівників компаній підтримували працівників та надавали інформацію про діяльність компанії. У чатах збиралася інформація про місцезнаходження працівників, потреби у підтримці та зміну місцезнаходження, а також забезпечувалася комунікація та взаємна підтримка між колегами.

У цей період було вкрай важливо підтримувати роботу об'єктів критичної інфраструктури, оборонної промисловості, аграрного сектору та інших стратегічних підприємств.

Втрата/пошкодження виробничих активів та вразливість працівників. Втрата та пошкодження виробничих активів та інфраструктури, а також порушення ланцюгів постачання роздрібної торгівлі послабили потенціал ринку праці, що призвело до порушення та втрати можливостей працевлаштування для більшості українців.

Війна "викривила" виробничу та економічну діяльність, що призвело до збільшення кількості людей, які працюють на небезпечних і низькооплачуваних роботах. Більшість тих, хто хоче знайти роботу

Більшість тих, хто хоче знайти роботу, ризикують не мати можливості офіційно працевлаштуватися. Як наслідок, тіньова економіка, яка наразі оцінюється на рівні понад 41%, стає джерелом існування для багатьох українців.

Водночас зайняті стають більш вразливими через порушення трудового законодавства, порушення трудових прав та погіршення умов праці. Війна призвела до втрати багатьох кваліфікованих працівників, а також міграції до сусідніх країн а також до загибелі людей (зокрема, лікарів, юристів, вчителів, інженерів, ІТ-фахівців та журналістів) [49].

На основні опитування Е&У у компаній, що мають співробітників, які фізично постраждали внаслідок війни [50]:

17% підприємств зазначили, що у них є працівники, які загинули внаслідок тотальної війни на території України.

11% підприємств зазначили, що деякі їхні працівники зникли безвісти під час бойових дій на території України.

17% підприємств зазначили, що деякі їхні працівники були поранені під час бойових дій на території України після 24 лютого 2022 року (рис. 3.1).

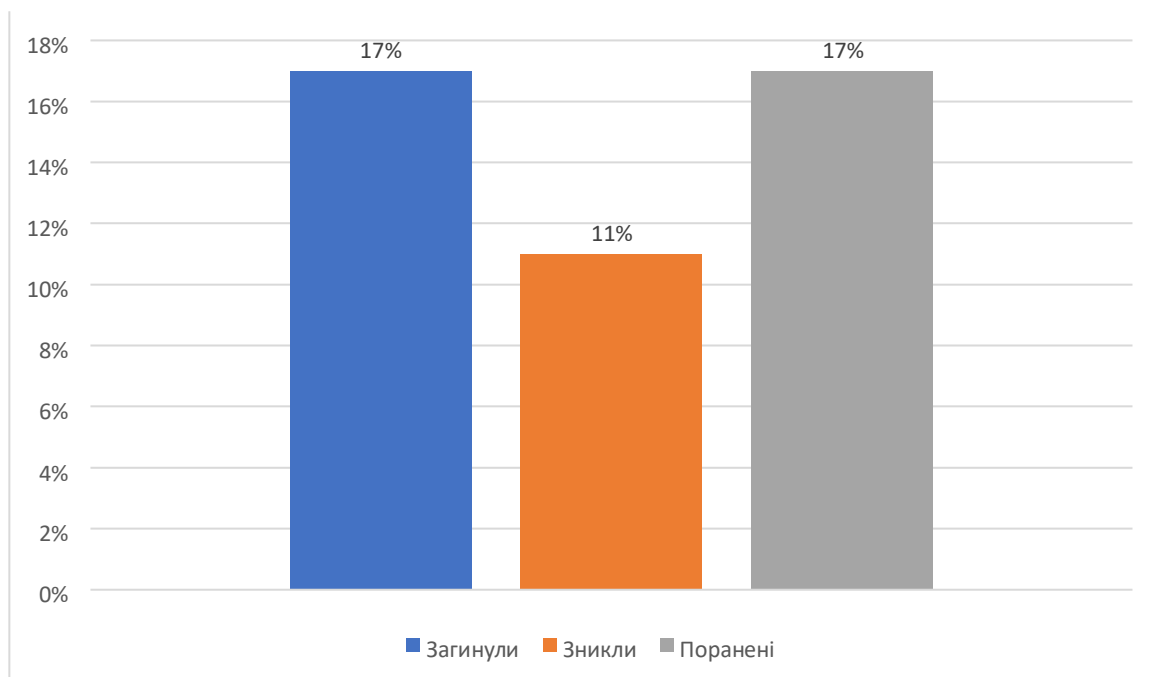

Рис. 3.1 Співробітники які фізично постраждали внаслідок війни

Джерело: О. Горбановська. «Повтомасштабна війна на території України — реакції, виклики та дії бізнесу» [50].

Через велику кількість протипіхотних мін та вибухонебезпечних предметів кількість жертв може продовжувати зростати навіть після припинення бойових дій. За оцінками ООН, у 2021 році приблизно 2 мільйони українців по обидва боки лінії зіткнення на сході України опинилися під загрозою протипіхотних мін та вибухонебезпечних залишків.

Україна посіла п'яте місце у світі за кількістю жертв серед цивільного населення від протипіхотних мін.

Сьогодні, внаслідок розширення зони бойових дій, Україна є найбільш забрудненою мінами країною у світі [51].

Зміни в структурі пропозиції робочої сили. Кілька факторів призвели до змін у структурі пропозиції кваліфікованої робочої сили в Україні:

- Зростання рівня смертності населення працездатного віку;
- збільшення кількості емігрантів за кордон;
- Зростання кількості непрацездатних працівників, рівень їхньої працездатності та коло завдань, які вони здатні виконувати, відрізняються від довоєнного рівня;

- Збільшення пропозиції жінок на ринку праці, в тому числі через відкладення шлюбу та народження дітей у зв'язку з війною (присутність або втрата годувальника сім'ї в збройних силах означала, що жінкам доводилося брати на себе більше відповідальності за задоволення базових потреб сім'ї);
- Очікується також збільшення дитячої праці внаслідок поширення бідності та втрати можливостей для отримання освіти.

Виснаження фінансових ресурсів підприємств. Війна змінила умови та принципи функціонування ринку праці, перевівши його в більш невизначену та небезпечну фазу. Зокрема, за даними опитування, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією (ЄБА) серед компаній-членів ЄБА у березні 2022 року, 43% компаній заявили, що мають резерви на кілька місяців, 28% - на півроку, 17% - більше одного року, а 6% вичерпали свої резерви. Тому з початком війни компанії намагаються оптимізувати свої витрати шляхом скорочення персоналу, надання неоплачуваних відпусток, призупинення дії трудових договорів та зменшення заробітних плат.

Згідно з опитуванням, проведеним кадровим порталом grc.ua, кількість людей, які постраждали від зниження ділової активності та безробіття в Україні, становить 52%. Респонденти стверджують, що мінімальна заробітна плата не виплачується або була скорочена більш ніж на 30% [52].

У звіті НБУ наголошується на зменшенні можливостей МСП фінансово підтримувати своїх працівників та виснаженні їхньої фінансової спроможності: у Щомісячному макроекономічному та фінансовому огляді НБУ за липень повідомляється, що МСП в Україні звільнили 1,07 мільйона працівників. У звіті також зазначається, що з початку війни на ринку праці відбулися такі зміни та скорочення

- 27% працівників працюють на умовах неповної зайнятості; - 20% працівників були відправлені у примусові відпустки; і – 20% працівників були звільнені [53].

Зміни в регіональній структурі ринку праці. Переселення та вимушене переміщення спричинили зміни не лише в структурі ринку праці, а й у структурі попиту та пропозиції на професійні робочі місця в різних регіонах.

У регіонах, які найбільше постраждали від військової агресії Російської Федерації, кількість робочих місць зменшилася, а конкуренція зросла. Передислокація компаній у безпечніші регіони України та внутрішня і зовнішня міграція фахівців призвели до зменшення кількості вакансій у західних областях порівняно з січнем.

Кількість вакансій була майже втричі більшою, ніж у січні, через збільшення кількості шукачів роботи. Переїзд та масове переміщення людей із зон конфлікту в західні регіони та за кордон призвели до дефіциту робочої сили в ключових секторах ринку праці, особливо в районах активних бойових дій. Фармацевтична, харчова, медична галузі та роздрібна торгівля продовольчими

товарами стикаються з проблемами у працевлаштуванні працівників цих секторів, роздрібна торгівля продуктами харчування, охорона здоров'я, транспорт та ін. Так, згідно з опитуванням кадрового порталу, кількість безробітних фахівців на ринку праці значно більша, ніж раніше. Багато спеціалізацій вже відчувають дефіцит кадрів через еміграцію.

Наприклад, попит на медичних працівників і фармацевтів вже давно є одним з найбільш затребуваних професій.

В результаті, наприклад, в аптеках не вистачало працівників, і вони були змушені закриватися на тривалий час, а також деякі аптечні мережі були змушені наймати студентів-медиків через нестачу персоналу. Зокрема, працівники були змушені шукати житло поблизу підприємств, щоб не наражати себе на небезпеку під час пересування містом від місця проживання до місця роботи [54].

Відновлення трудової активності. Ситуація на ринку праці залежить від тривалості військових дій та повернення українських мігрантів. Завдяки поверненню українських мігрантів: у квітні 2022 року трудова активність почала поступово відновлюватися, а кількість пропозицій роботи перестала зменшуватися. Так, на 100-й день після війни майже 50% великих підприємств-членів Асоціації прийняли на роботу трудових мігрантів з України. Підприємства оптимізували свою діяльність, і значна кількість працівників працює віддалено, частина – на роботі, частина – у відпустках.

За результатами червневого опитування ділової активності, частка компаній, які повідомили про скорочення виробництва, зменшилася з 70,5% до 44,9%. Однак порівняно з довоєнним періодом, 8% підприємств припинили діяльність і лише 12% працювали на повну (або високу) потужність [55].

Зайнятість та безробіття станом на 1 січня 2024 року на одне робоче місце в Україні в середньому претендувало 12 безробітних (станом на 1 червня 2021 року – 5).

Останні дані Державної служби статистики України станом на кінець 2021 року показали, що 10,3% (1,7 млн) працездатного населення у віці 15-70 років були офіційно безробітними. Водночас, за даними опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг», в середньому 53% працездатного населення України втратили роботу внаслідок бойових дій, причому на сході України цей показник сягає 74%. За даними Державної служби зайнятості, станом на кінець травня 2022 року кількість людей, зареєстрованих як безробітні, зменшилася: з січня по травень 2022 року на обліку в Державній службі зайнятості перебувало майже 580 000 осіб, що на 28% менше, ніж за аналогічний період 2021 року.

Допомогу по безробіттю отримували майже 245 000 осіб, що на 29% менше, ніж у 2021 році (рис 3.2). Однак ця статистика не враховує тих, хто був змушений припинити свою підприємницьку діяльність, або працівників, яких офіційно не звільнили, а просто відправили у неоплачувану відпустку. Водночас

багато безробітних були зняті з обліку в центрах зайнятості та виїхали за кордон, інші підписали контракти з українськими військовими.

Ситуація ускладнюється ще й тим, що статистика щодо внутрішньо переміщених осіб змінюється щодня [56].

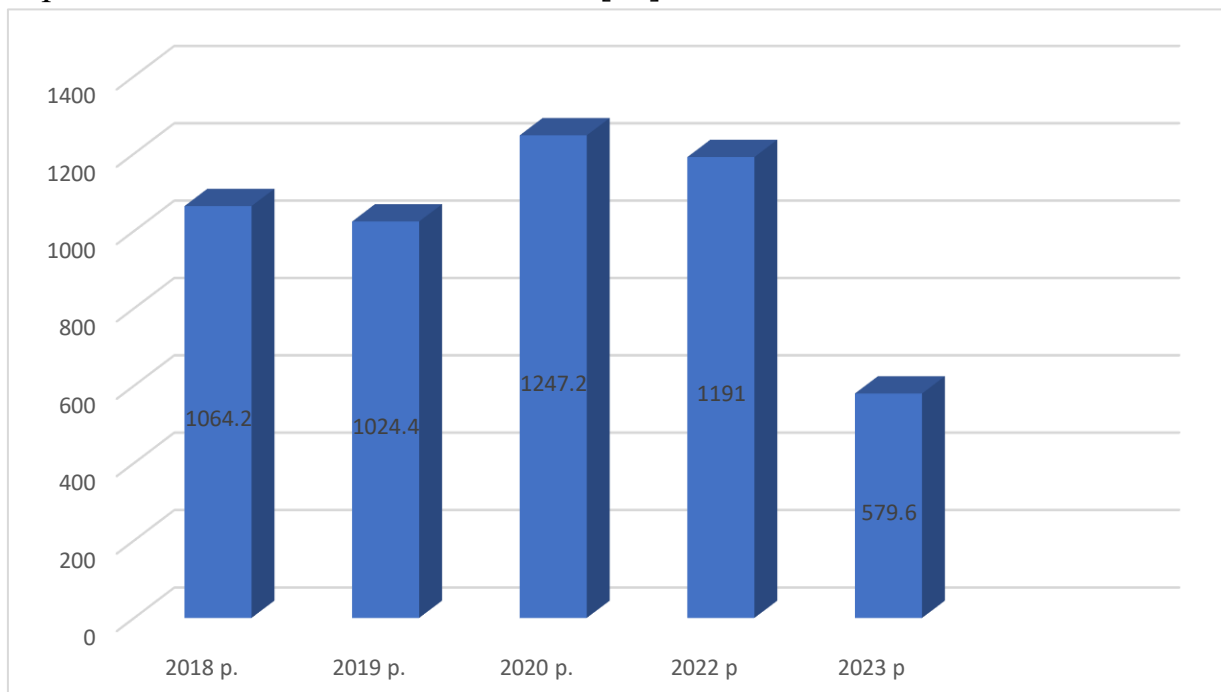

Рис. 3.2. Кількість безробітних в Україні, тис. осіб .

Джерело: О. Горбановська. «Повтомасштабна війна на території України — реакції, виклики та дії бізнесу» [50].

З 1 березня було працевлаштовано 53,8 000 осіб, з яких 47,9 000 були безробітними. Середня тривалість пошуку роботи скоротилася зі 112 до 91 дня.

Цей показник зменшився в усіх регіонах, але особливо в Закарпатській, Волинській, Луганській, Львівській, Дніпропетровській та Чернівецькій областях. Найпоширенішими професіями були

- сільське господарство (39%)
- переробна промисловість (12%); та
- торгівля (12%); та
- державне управління та оборона (11%).

Традиційно більше жінок було зареєстровано як безробітні (61%). Більшість безробітних були у віці 34-44 та 45-55 років (29% та 28% відповідно). 26% зареєстрованих безробітних були молодші 35 років, а 17% - старші 55 років [57].

Яка оцінка попиту та пропозиції на робочу силу, HR-портал. HR-портал відреагував на попит на ринку праці під час війни. Аналіз бази даних вакансій та

резюме показує, що в перші тижні війни відбулося різке зменшення кількості резюме. Найбільше зниження спостерігалось в Київській області та м. Києві, Дніпропетровській, Сумській, Запорізькій та Харківській областях. Причиною цього стало те, що люди надавали пріоритет власній безпеці та безпеці своїх родин.

Цей період характеризувався активним пошуком роботи як тими, хто залишився у своїх регіонах, так і тими, хто переїхав в інші регіони. При цьому пошук роботи часто відбувався не за спеціальністю, а за місцевими вакансіями.

Попит на робочу силу різко впав через неможливість працювати в зоні бойових дій, падіння попиту на товари та послуги, логістичні проблеми та невпевненість у майбутньому: у січні-квітні 2022 року було оголошено лише 173 350 вакансій, а кількість претендентів на ці вакансії становила близько 500 000 офіційно безробітних

До квітня ситуація ще більше погіршилася: 25 326 вакансій і 283 356 безробітних, тобто на кожен вакансію претендувало майже 12 осіб. Як наслідок, дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили був значним. Кількість вакансій скоротилася більш ніж на 70% від довоєнного показника.

За даними сайту пошуку роботи Robota.ua, станом на 24 лютого 2022 року кількість актуальних вакансій становила в середньому близько 100 000 на день, а користувачі створювали 25 000-30 000 нових резюме.

У перші тижні війни більшість компаній та організацій закрилися, а ринок праці майже досягнув дна. В результаті, за даними сайту, порівняно з довоєнним періодом, кількість вакансій на другий тиждень війни зменшилася наступним чином від 55% до 85% менше, залежно від міста [58].

На Work.ua, іншому сайті для пошуку роботи, до війни було 90 000 активних вакансій на день, але в повоєнні тижні кількість активних вакансій не перевищувала 6 000; з середини березня 2022 року ситуація поступово покращувалася щотижня, кількість вакансій збільшувалася на 10% щотижня, і станом на 24 червня 2022 року активна кількість вакансій досягла 30 000.

ІТ-сектор є найбільш стабільним з точки зору кількості вакансій завдяки своїй міжнародній орієнтації. Водночас ІТ-фахівці, які працюють в інших секторах економіки, залишаються без роботи. З метою оптимізації витрат та збереження основного персоналу, відповідального за операційну діяльність, скорочуються також працівники, відповідальні за стратегічні процеси, впровадження та розвиток нових проектів: окрім ІТ-спеціалістів, лікарі, фармацевти та водії (у березні Уряд дозволив водіям категорії В керувати вантажними автомобілями; у березні Уряд також дозволив водіям категорії А керувати вантажними автомобілями) вантажники, кур'єри, няні, будівельники та логісти залишалися затребуваними.

Нові робочі місця також створювалися у військово-промисловому комплексі для забезпечення потреб військових. З початку війни найбільша

кількість вакансій на різних сайтах з пошуку роботи, таких як Work.ua, Robota.ua, з'явилася у сфері продажів (менеджери з продажу, консультанти, касири, менеджери торгових залів та керівники магазинів), ІТ, інтернету та телекомунікацій. Слюсарі, електрики, логісти, водії, міжнародні менеджери, представники сільського господарства (сортування, збирання врожаю), медичної сфери та швачки (як одягу, так і взуття) були затребувані, хоча й незначно.

Особливо характерним для сьогоденного ринку праці є залучення волонтерів, переважно кухарів, прибиральниць, операторів координаційних центрів та спеціалістів з управління персоналом. Участь у волонтерській роботі для неурядових та міжнародних організацій також є високою, причому більшість волонтерів працює в неурядовому секторі.

У Київській, Харківській, Чернігівській, Сумській, Запорізькій, Львівській та Дніпропетровській областях участь у волонтерській роботі для НУО та міжнародних організацій є найбільш поширеною.

За даними сайту з пошуку роботи, з точки зору географії вакансій, більше третини всіх вакансій заповнюються роботодавцями в Києві, але конкуренція на одне робоче місце в столиці залишається найвищою в Україні. На одне робоче місце в столиці претендувало десять осіб, тоді як у цей час минулого року - лише двоє.

Водночас, вимушена внутрішня міграція призвела до демографічної концентрації трудових ресурсів у Західній та Центральній Україні. Через внутрішню міграцію та переміщення українських компаній найактивніше шукають роботу в Закарпатській, Чернівецькій та Львівській областях, Хмельницькій та Вінницькій областях. Найнижча активність спостерігається в регіонах, де відбуваються військові дії. Війна призвела до зниження доходів та зниження заробітної плати.

З початку війни зарплати майже на всіх робочих місцях знизилися, хоча й незначно: за даними Work.ua, за перший місяць російського вторгнення в Україну середня зарплата впала на 11% з 15 035 грн до 13 736 грн. За даними Державної служби зайнятості, на початку війни середня зарплата становила 9 371 грн, а станом на 1 червня - 9 057 грн. Ситуація із заробітною платою залишилася практично незмінною порівняно з довоєнним періодом, за деякими винятками, переважно в ІТ-секторі, оптовій та роздрібній торгівлі, де заробітна плата зросла. Водночас люди, які втратили роботу і шукають роботу, готові погоджуватися на низькооплачувану роботу або на нові види робіт.

Відповідно до закону, що регулює трудові відносини в період дії особливого (наразі воєнного) стану, у разі прийняття роботодавцем рішення про зміну істотних умов праці або внесення змін до локальних нормативних актів підприємства, роботодавець самостійно визначає тривалість таких умов оплати праці. з березня багато відомств скасували премії та деякі додаткові виплати. Це особливо торкнулося працівників бюджетних установ та державних службовців.

Однак ситуацію з доходами державного сектору можна вважати більш сприятливою, оскільки працівники пішли в часткову відпустку з виплатою двох третин заробітної плати. Було прийнято рішення про заборону державним службовцям працювати за кордоном, і в результаті деякі державні службовці подали у відставку. За словами генерального директора Національного агентства з питань державної служби, близько 6 000 державних службовців подали у відставку. Майже 6 000 державних службовців звільнилися через війну [59].

Згідно зі звітом Національного банку України [60] більшість підприємств в Україні не в змозі виплачувати заробітну плату на довоєнному рівні. Заробітна плата в приватному секторі впала на 25-50% порівняно з довоєнним рівнем. Зросла кількість підприємств, які скоротили зарплати працівникам на 10-50%, особливо в енергетиці та сфері послуг, а також у транспортному та торговельному секторах.

Найбільше постраждали гірничодобувна промисловість та будівництво. Єдиним сектором, де заробітна плата не впала, а в деяких випадках зросла, було сільське господарство. Крім того, зіткнувшись з посиленням конкуренції за робочі місця та проблемами з працевлаштуванням, фахівці почали знижувати свої очікувані зарплати.

В умовах високої конкуренції та вкрай низької кількості вакансій спостерігається ще одна тенденція в поведінці сьогоdnішніх шукачів роботи. Фахівці стали претендувати на роботу, яка не відповідає їхньому кваліфікаційному рівню.

Фахівці почали пропонувати свої кандидатури на вакансії, що не відповідають їхньому кваліфікаційному рівню. Якщо до війни була значна кількість вакансій у категорії топ-менеджменту, то сьогодні менеджери та директори стали менш затребуваними.

Рівень оплати праці також зараз дуже різний, а дані суперечливі: за даними grc.ua, середня заробітна плата в Україні з початку війни впала на 10% і станом на квітень становила 18 700 грн для вакансій, розміщених на порталі.

За даними за червень, український ринок праці почав демонструвати стабілізацію середніх зарплат у багатьох секторах порівняно з попереднім місяцем, але середні зарплати впали в компаніях, які змогли зберегти свою діяльність під час війни.

Компанії, яким вдалося зберегти свою діяльність під час війни, вже оптимізували свої витрати.

За даними кадрового порталу, ІТ-сектор найменше постраждав від кризи на ринку праці (хоча в перші місяці після війни кількість вакансій в ІТ-секторі також скоротилася). Частка вакансій для ІТ-спеціалістів значно вища, ніж для інших професій.

В середньому по всіх регіонах України середня заробітна плата ІТ-фахівців коливається від 70 900 грн до 1 081 100 грн (середня заробітна плата в ІТ-секторі становить близько 86 500 грн).

На ринку праці спостерігається тенденція, коли висококваліфіковані фахівці, в тому числі топ-рівня, погоджуються на більш низькокваліфіковані посади, оскільки стикаються з проблемами працевлаштування через вкрай низьку кількість вакансій. Національна служба зайнятості наводить змішані цифри: на початок травня 6,4 000 з 25,3 000 вакансій пропонували мінімальну заробітну плату (6,5 000 на місяць).

Близько 5 000 вакансій пропонують до 7 000 грн, ще 3 700 - до 8 000 грн і т.д. Зарплата де 10 000-11 000 грн. таких вакансій менше 800 і лише 272 вакансії з місячною заробітною платою понад 20 000 гривень. В результаті середня заробітна плата становить 9 103,47 грн[61].

Висновки до третього розділу

Дослідження, проведене у третьому розділі, висвітлює ключові аспекти ринку праці в країнах Східної Європи, включаючи Україну. Зокрема, було встановлено, що молодь складає менше 30% робочої сили, але водночас більше 15% безробітних у віці до 25 років. В Україні цей показник становить 15,3%. Це свідчить про серйозні виклики, з якими стикаються молоді працівники на ринку праці. Виявлені тенденції дозволяють прогнозувати подальший розвиток ринку праці в Україні, що включає зростання значення інформаційних технологій, розвиток сектору послуг та поступове зменшення безробіття, що створює потенційні можливості для економічного зростання.

Аналіз статистичних перспектив розвитку ринку праці в Україні показав, що висококваліфіковані фахівці, включаючи топ-менеджерів, часто змушені погоджуватися на менш кваліфіковані посади через обмежену кількість вакансій та зниження середньої заробітної плати в компаніях, які продовжили свою діяльність під час війни. Це вказує на значні структурні проблеми на ринку праці, які потребують уваги і вирішення. Необхідно створити умови для того, щоб висококваліфіковані працівники могли знайти роботу, яка відповідає їхній кваліфікації, що сприятиме ефективному використанню людського капіталу.

Виявлені тенденції підкреслюють важливість розвитку освітніх програм і ініціатив з перекваліфікації, які дозволять молоді та іншим працівникам набувати нових навичок, що відповідають сучасним вимогам ринку праці. Особливо актуальним є розвиток ІТ-сектору та сектору послуг, які демонструють стійке зростання навіть у складних економічних умовах. Зменшення безробіття серед молоді та створення нових робочих місць в цих галузях можуть стати важливими чинниками економічного розвитку України.

Отже, для стабілізації та подальшого розвитку ринку праці в Україні необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на підтримку молодих

працівників, створення умов для працевлаштування висококваліфікованих фахівців та розвиток перспективних галузей економіки. Ефективне управління ринком праці, адаптоване до сучасних викликів, дозволить забезпечити стале економічне зростання і підвищення рівня життя населення.

ВИСНОВКИ

У роботі представлено теоретичне узагальнення та практичні рекомендації щодо вдосконалення регулювання ринку праці та зайнятості в Україні. В цілому, можна зробити наступні висновки

1. Ринок праці - це система відносин, в якій трансформаційні зміни у використанні робочої сили відбуваються через поєднання ринкових і державних механізмів регулювання. Ринки праці формуються в національному масштабі під впливом економічних, політичних, соціальних, демографічних, регіональних, галузевих та інших чинників і набувають ознак єдиного національного ринку. У сучасних умовах ринок праці є одним з найважливіших, складних і нестабільних елементів економіки. Його особливість пояснюється не тільки тим, що тут перетинаються інтереси держави, підприємств і суспільства. Не тільки тим, що переплетені інтереси держави, підприємств і суспільства формують умови праці, зайнятості і заробітну плату, а й тим, що ринок праці є узагальнюючим показником широкого кола соціально-економічних явищ і процесів суспільного розвитку.

2. Однією з найбільш складних і важливих економічних категорій, що характеризують ринок праці, є зайнятість. Це пов'язано з тим, що зайнятість відображає раціональне використання трудових ресурсів і забезпечує належний рівень життя та ресурсів.

Це пов'язано з тим, що зайнятість відображає раціональне використання трудових ресурсів, забезпечує достатній рівень життя та всебічний саморозвиток людини. Зайнятість - це трудова діяльність громадян, пов'язана із задоволенням особистих та суспільних потреб, яка не суперечить законодавству та, як правило, приносить заробіток (трудоий дохід).

3. Основними цілями діяльності держави на ринку праці є: забезпечення максимально теоретично можливої зайнятості населення і водночас підвищення рівня та якості життя суспільства в цілому; забезпечення максимально можливої зайнятості населення.

У сучасному розумінні максимально можлива зайнятість - це повна зайнятість тієї частини населення, яка вийшла на ринок праці, за винятком працівників, які в даний час змінюють роботу, і працівники, які тимчасово не працюють через зміни в структурі виробництва. Люди цієї категорії постійно присутні на ринку праці, і це вважається нормальним явищем. Варто звернути увагу на думку науковців про те, що втручання держави в регулювання ринку праці має бути мінімальним. На мою думку, має бути досягнутий баланс між державним регулюванням і взаємодією механізмів саморегулювання на регіональному рівні, щоб зберігалися нормальні регуляторні механізми ринкової економіки.

Це пов'язано з тим, що державне регулювання має допомагати саморегулюванню покращувати зайнятість, мобільність і конкурентоспроможність робочої сили, добробут і якість життя, щоб нормальні

регуляторні механізми ринкової економіки на ринку праці не перешкоджали саморегулюванню ринку праці.

4. Ринок праці у своєму функціонуванні повинен комплексно і пропорційно відповідати потребам розвитку окремих регіонів. Іншими словами, для забезпечення ефективного розвитку виробництва і підвищення добробуту всіх членів суспільства має бути забезпечений безперервний, скоординований і пропорційний за якістю, кількістю, освітою, структурою, професійно-кваліфікаційним складом та іншими характеристиками робочої сили, як у національному масштабі, так і між окремими видами діяльності, формами організації підприємництва та організаційно-правовими формами, розподіл робочої сили. забезпечується постійний, скоординований та пропорційний розподіл. Удосконалення структури, освітніх та інших характеристик робочої сили з метою забезпечення ефективного розвитку виробництва та підвищення добробуту всіх членів суспільства. Тому для вдосконалення механізмів регулювання ринку праці на національному та регіональному рівнях важливо створити таку систему соціально-трудова відносин і соціального захисту, яка б законодавчо гарантуватиме продуктивну зайнятість населення, як у країнах ЄС, у тому числі через запровадження більш високого рівня життя

5. На сучасному етапі найактуальнішим завданням національної соціально-економічної політики є здійснення реформ у сфері зайнятості населення з метою наближення її до світових стандартів та створення конкурентоспроможного ринку праці, що є передумовою зміцнення конкурентоспроможності національної економіки. Це є передумовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Водночас необхідно враховувати вплив на зайнятість населення таких ключових факторів, як глобалізація та інтеграція України у світову економічну систему, а також негативні наслідки світової фінансової кризи, що призвели до скорочення робочих місць та зростання рівня безробіття. Тому необхідно розробити та прийняти комплекс заходів, заснованих на стандартах розвинених країн, які дозволять пом'якшити негативні наслідки кризи на ринку праці. Важливою функцією держави є використання всіх можливостей державного сектору для вирішення проблем зайнятості та забезпечення адміністративної та економічної узгодженості.

6. Запропоновано модель управління параметрами ринку праці та системи зайнятості в Україні як модель взаємодії та партнерства місцевої влади, підприємств і суспільства. Реалізація моделі взаємодії та партнерства місцевої влади, підприємств і суспільства дозволить отримати позитивні результати, що проявляються у зовнішніх формах, у стані як місцевої економічної системи, так і місцевого ринку праці

7. Пріоритетними напрямками зайнятості населення є проведення виваженої демографічної та міграційної політики, удосконалення системи оплати праці, розширення можливостей отримання громадянами державних основних і додаткових доходів, соціальна підтримка окремих груп населення,

підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили, сприяння ефективній та зручній мобільності працездатного населення, активне формування системи гнучких форм зайнятості та запобігання безробіттю шляхом створення нових робочих місць з використанням різних фінансових ресурсів, запровадження механізмів стимулювання виробництва.

Список використаних джерел

1. Хачатурян С. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація С. Хачатурян Фінанси України. 2010. 81 с.
2. Гринькова В.М., Самійленко В.В. Ринок праці: теоретико-методологічні засади та напрямки розвитку: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007.
3. Статистичний щорічник України за 2015 р. К.: Консультант, 2016. 331 с.
4. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України: <http://www.dcz.gov.ua>
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Сміт А. Дослідження про природу и причини багатства народів / А. Сміт. – М.: Соцекгиз, 1962. 423 с.
7. Костенко М. А. Соціалізація ринку праці в новій економіці / Збірка наукових праць. К., ЦУЛ, 2014.16.
8. Маршавін Ю. М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу Ю. М. Маршавін ; Ін-т підготов. кадрів Держ.служби зайнятості України. К. : Альтерпрес, 2011.396 с.
9. Мочерний С.В., Довбенко М.В. Історія економічних вчень (Сучасна економічна думка). Навчальний посібник За ред. Мочерного С.В. Львів: “Новий Світ - 2000”, 2010. 480 с.
10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Рівень зайнятості населення за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2016 році
[Електронний ресурс]. Режим доступу:
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/rp/eans/eans_u/rzn_rik12_u
11. Чистяков І. Соціальні аспекти ринку праці Суспільство й економіка, №9, 2000
12. Інфляційний звіт (січень 2023 р.) Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4
13. Інфляційний звіт (січень 2023 р.) Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4
14. Нове щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни». Випуск № 8 (12.2022). Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2023/TDF/ilovepdf_merged-6.pdf
15. Нове щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни». Випуск № 8 (12.2022). Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2023/TDF/ilovepdf_merged-6.pdf

16. Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни Росії проти України – дванадцята хвиля дослідження (жовтень 2022 р.) Gradus, Advanter. URL: https://gradus.app/documents/317/Gradus_EU_wave_12_UA.pdf
17. Дослідження на ґрунті даних про підконтрольну територію України (2 лютого 2023 р.) Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/death-2022>
18. Profiles, Needs & Intentions of Refugees from Ukraine Regional protection profiling & monitoring factsheet. UNHCR. December 2022. URL: <https://www.ecoi.net/en/file/local/2084454/Regional+Ukraine+Protection+Profiling+Factsheet+2022.pdf>
19. Звіт про результати Національного мультипредметного тесту у 2022 р. Український центр оцінювання якості освіти. URL: https://testportal.gov.ua//wp-content/uploads/2023/02/Zvit_NMT_2022_nasajt.pdf
20. Нове щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни». Випуск № 8 (12.2022). Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2023/TDF/ilovepdf_merged-6.pdf
21. Через війну у 70% українців дохід буде нижчим за прожитковий мінімум, світовий банк. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/cherez-viynu-u-70ukrayintsivdokhid-bude-nyzhchym-za-prozhytkovyy-minimum-svitovyy-bank/>
22. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPISPISHULINA2.pdf>
23. Конституція України (з офіційним тлумаченням Конституційного Суду України). – К. : Ліра-К, 2006. 96 с.
24. Стефанишин О. Б. Особливості розвитку регіональних ринків праці України та п професійно-кваліфікаційної структури людських ресурсі в умовах відкритої економіки. Журнал Європейської економіки. 2013. 232 с.
25. Шинкарук, Л. В. Структурні трансформації підходи та методи їх дослідження. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток: наукова доповідь заред. чл.-кор. НАН України Л. В. Шинкарук; НАН України, ДУ «Ін-текон. та прогноз. НАН України». Київ, 2015. 304 с.
26. Ворвинець Б. М. Особливості формування і функціонування регіонального ринку праці в умовах посилення інтеграції: авто реф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук. Чернігів, 2015. 22 с.

27. Терон І. В. Особливості й типодинаміка ринків праці сільських територій. Центрально-український національний технічний університет, 2018. 149 с.
28. Олісевич М. О. Асиметричність динаміки процесів на ринку праці: нелінійний економетричний аналіз. Актуальні проблеми економіки, 2015. 436 с.
29. Лук'яненко І. Г., Донкоглова, Т. О. Емпірична оцінка процесів в дестабілізації на ринку праці України. Ефективна економіка, 2018.
http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/4.pdf
30. Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості січня-жовтня 2022 року. URL:
https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infofiles/10_sytuaciya_na_rp_ta_diyalni_st_dsz_2022.pdf
31. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
32. Дев'яте загальнонаціональне опитування: соціально-економічні проблеми під час війни (26 квітня 2022). URL:
https://ratinggroup.ua/research/ukraine/devyatyy_obschenacionalnyy_opro_socialno
33. «Нерайдушний» стан ринку праці та перспективи його відновлення після війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3574736-nerajduznijstan-rinku-praci-ta-perspektivi-jogo-vidnovlenna-pislavijni.html>
34. «Нерайдушний» стан ринку праці та перспективи його відновлення після війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3574736-nerajduznijstan-rinku-praci-ta-perspektivi-jogo-vidnovlenna-pislavijni.html>
35. Безробіття в Україні: чому кількість офіційно безробітних зменшилася та яка буде ситуація на ринку праці після війни. URL:
<https://www.slovoidilo.ua/2022/06/04/statija/suspilstvo/bezrobittyaukrayinichomu-kilkist-oficijno-bezrobitnyx-zmenshylasya-ta-yaka-budesytuacziyarynku-praczi-pislya-vijny>
36. Закон України «Про зайнятість населення» від 2013 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
37. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики розрахунку орієнтовної середньої вартості підготовки одного кваліфікованого робітника, фахівця, аспіранта або докторанта» від 20.05.2013 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/346-2013-%D0%BF#Text>
38. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2013 «Про затвердження Порядку компенсації роботодавцям частини фактичних витрат, пов'язаних зі сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»
<https://i.factor.ua/ukr/journals/bn/2013/april/issue-13/article88762.html>

- 39.Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 р. «Про затвердження Порядку організації громадських та інших робіт тимчасового характеру» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2013-%D0%BF#Text>
- 40.Analitychna zapyska MOP. Vplyv kryzy v Ukraini na sferu pratsi: poperedni otsinky [Analytical note of the ILO. The impact of the crisis in Ukraine on the labor sphere: preliminary assessments]. Available at: https://ukraine.un.org/sites/default/files/202205/UKR_Brief%20note_11May2022.pdf.
- 41.Конкуренція зросла, але є шанс знайти роботу! Що відбувається на ринку праці в червні. URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/robota/vakansiyi-v-ukrayini-vchervni-sytuacziya-na-rynku-praczi>.
- 42.Як війна впливає на ринок праці та що чекає шукачів роботи? URL: https://careerhub.in.ua/viyna_ta_rynok_praci.
- 43.Як проходить адаптація до роботи в умовах війни – досвід великих компаній. URL: <https://www.work.ua/articles/work-in-team/2870>.
- 44.Релокейт: гарантії та виплати працівникам. URL: <https://budni.rabota.ua/ua/resume-job-search/relokeytharantiyi-ta-vyplatypratsivnykam>
- 45.Кого шукають роботодавці у Львові? URL: <https://lviv.grc.ua/article/30180>
- 46.Вакансії для переселенців: кого шукають роботодавці у Львові. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/6/685310/>
- 47.Аналітична та статистична інформація Державної служби зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics>
- 48.Міжнародна організація з міграції. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/dani-taresursy>
- 49.Див.: Доцатов Ю. Ближче до світла. Як вивести економіку України з тіні в умовах війни. — РБК-Україна, 21 червня 2022р., <https://www.rbc.ua/ukr/news/blizhe-svetu-vyvesti-ekonomiku-ukrainy-teni1655737514.html>.
50. Дані вказано станом на кінець грудень 2023р., Докладно див. Докладно див. О. Горбановська. Повтомасштабна війна на території України — реакції, виклики та дії бізнесу, Е&У, грудень 2023р., <https://www.youtube.com/watch?v=oPlxvIFEUF8>.
- 51.Див.: Landmines Still Pose a Threat to Two Million Ukrainians, United Nations Ukraine, <https://ukraine.un.org/en/123917-landminesstill-pose-threat-two-millionukrainians>.
- 52.Савицький О. Вплив війни: що відбувається на українському ринку праці. Deutsche Welle, 7 червня 2022р., <https://www.dw.com/uk/try-misiatsi-viinyshcho-vidbuvaetsia-na-ukrainskomu-rynku-pratsi-a-62052011/a-62052011>.

- 53.Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд липень 2022 року
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2022-07.pdf?v=4.
- 54.European Business Association. <https://eba.com.ua>.
- 55.Інститут економічних досліджень та політичних консультацій.
<http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=6941>.
- 56.Аналітична та статистична інформація. Державна служба зайнятості України. <https://www.dcz.gov.ua/analitics/67>
- 57.Аналітична та статистична інформація.Попитта пропозиція на зареєстрованомуринку праці у січні-квітні 2022 рокуДержавна служба зайнятості України. <https://www.dcz.gov.ua/analitics/67>.
- 58.Розбір. «Ринок виживання». Через війну кожен другий українець втратив роботу. Що буде далі? Ліга.Бізнес,
<https://biz.liga.net/ekonomika/all/article/rynok-vyjivaniya-iz-za-voyny-kajdyvvtoroy-ukrainets-poteryal-rabotuchto-budet-dalshe>.
- 59.Статистичні дані про склад державних службовців у період воєного стану
<https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/плани%20та%20звіти/statzvit.pdf>.
- 60.Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд червень 2022 року. Національний банк України
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2022-06.pdf?v=4.
- 61.Ринок праці під час війни. Кількість вакансій зменшилася вдвічі, компанії ще активніше шукають сеньйорів і на QA Intern тисяча відгуків
<https://dou.ua/lenta/articles/job-market-during-wartime/>